

Mokslo Lietuva

Leidžiamas nuo 1989 m., du kartus per mėnesį

Nr. 10 (631)

Lietuvos mokslininkų sąjunga pasitinka veiklos 30-metį

LIETUVOS MOKSLININKŲ SĄJUNGOJE

Gegužės 16 d. Lietuvos mokslininkų sąjungos (LMS) būstinėje įvyko išplėstinis LMS tarybos posėdis. Jame kartu su tarybos nariais dalyvavo svečiai: akad. Algimantas Grigelis, Lietuvos geotermijos asociacijos prezidentas dr. Feliksas Zinevičius, JAV ir Pasaulio lietuvių bendruomenės (PLB) bei Seimo ir PLB komisijos narys Kęstutis Eidukonis ir Seimo narys, Laikinosios Seimo ir akademinės bendruomenės bendradarbiavimo grupės vadovas Lauras Stacevičius.

Pagrindinė posėdžio tema – pasirengimas Lietuvos mokslininkų veiklos 30-mečiui. LMS buvo įkurta 1989 m. spalio 7 d. Vilniuje, tuometiniuose Prof sąjungų rūmuose įvykusiame pirmajame (iki šiol vieninteliame) Visuotiniame Lietuvos mokslininkų suvažiavime. Buvo patvirtintas LMS statusas ir kiti pagrindiniai dokumentai, išrinkta LMS taryba, aptarti savarankiškos lietuviškos mokslininkų bendrijos veiklos tikslai, numatyti pagrindiniai LMS leidiniai: laikraštis „Mokslo Lietuva“ ir dvikalbis (lietuvių ir anglų kalba) kas ketvirtį leidžiamas žurnalas „Mokslas ir Lietuva“ (Science, Arts and Lithuania).

Kiek vėliau LMS atkūrė 1940 metais pradėtą leisti žurnalą „Revue Baltique“. Šio žurnalo leidybą organizavo Estijos, Latvijos ir Lietuvos bendradarbiavimo biuras, tikėjėsis supažindinti užsienio šalių skaitytojus su Baltijos valstybių mokslo raida, informuoti apie jų politinį, ekonominį ir kultūrinį gyvenimą, stiprinti ir pačių Baltijos valstybių tarpusavio bendradarbiavimą, stiprinti ir pačių Baltijos valstybių ryšius. Tačiau žurnalo likimas buvo gana tragiškas. Pavyko išleisti tik pirmąjį jo numerį. Sovietinis režimas nutraukė jo leidybą ir baigiamo rengti antrojo numerio tiražą sunaikino.

Audringas Baltijos valstybių nepriklausomybės siekis ne tik lėmė nacionalinių mokslininkų sąjungų įkūrimą, bet ir suformavo prielaidas šiam žurnalui atkurti. Jo redaktoriumi tapo filosofas prof. Bronius Kuzmickas. „Revue Baltique“ gana greitai tapo populiariu trijų Baltijos valstybių mokslo ir kultūros leidiniu, išsaugojusiu prieškarinio tradiciją – skelbti straipsnius ne tik anglų, bet ir vokiečių bei prancūzų kalbomis. Tačiau po kelerių metų, nesulaukus valstybės paramos, žurnalo leidyba vėl buvo sustabdyta. Vis dėlto idėja apie bendro Baltijos šalių mokslo žurnalo atkūrimą nėra pamiršta.

LMS tarybos posėdyje gana išsamiai aptartas pasirengimo Lietuvos mokslininkų sąjungos 30-mečiui veiksmų planas. Siūloma šių metų spalio pradžioje organizuoti antrąjį Visuotinį Lietuvos mokslininkų suvažiavimą. Suvažiavime planuojama, dalyvaujant

Lietuvos mokslininkų sąjungos tarybos nariai ir svečiai. Iš kairės: prof. Dalius Serafinas (VU), prof. Vygintas Gontis (VU), prof. Alvydas Baležentis (MRU), prof. Bronislovas Kaulakys (VU), dr. Vaida Šeiriienė (GTC), G. Songaila, prof. Jonas Jasaitis (ŠU), prof. V. Baltrūnas (GTC), prof. P. Baltrėnas (VGTU). „ML“ nuotr.

mokslo raidą kuruojančioms institucijoms, aptarti šiandieninę akademinės bendruomenės situaciją, apsvarstyti mokslo finansavimo ir mokslininkų atlyginimų bei jų skatinimo sistemą, numatyti galimybes mokslininkams aktyviau dalyvauti valstybės strategijos formavime.

LMS siekia stiprinti akademinio personalo tarpinstitucinį bendradarbiavimą, didinti mokslininkų visuomeninį aktyvumą, tiesiogiai dalyvauti, svarstant mokslo pasiekimų vertinimo kriterijus, mokslo, studijų ir verslo integraciją bei kitus mokslo raidai įtaką darančius veiksnius.

Birželio 3 d. Seimo rūmų Konstitucijos salėje Lietuvos geotermijos asociacija kartu su Lietuvos mokslininkų sąjunga rengia

konferenciją „Geotermija Lietuvai“. Joje bus aptartos Lietuvos gelmių potencialo išteklių panaudojimo galimybės ir jų įtaka oro bei vandens taršos mažinimui, „žaliosios ekonomikos“ plėtrai. Lietuva tik pradeda kurti šių išteklių panaudojimo strategiją, atrasdama naujas gyvenamųjų namų šildymo ir vėdinimo technologijas, sekliųjų ir giliųjų išteklių pritaikymo kryptis agrariniame sektoriuje, akvakultūros plėtros, gydymo ir reabilitacijos įstaigose. Konferencijoje naujausių tyrimų įžvalgomis pasidalins kelių Lietuvos universitetų mokslininkai, svečiai iš Lenkijos, Vokietijos ir kitų valstybių. Kviečiame visus, besidominčius šia tematika, iš anksto registruotis Seimo svetainėje ir aktyviai dalyvauti diskusijose. ■

MOKSLININKO JUBILIEJUS

Likimas leido prisiliesti prie tūkstančių širdžių

Janina Valančiūtė

Gegužės 7 d. Lietuvos medicinos biblioteka pakvietė į šventinę popietę „Likimas leido...“, skirtą akademiko, profesoriaus Jurgio Brėdikio 90 metų jubiliejui. Pasveikinti jubilato susirinko gausus būrys jo mokinių ir kolegų, Sveikatos apsaugos ministerijos ir Seimo atstovų.

Prof. dr. Algimantas Kirkutis apžvelgė akad. Jurgio Brėdikio profesinę ir visuomeninę veiklą. 1952 m. baigęs Kauno me-

dicinos institutą, J. Brėdikis dirbo Kauno respublikinėje klinikinėje ligoninėje. Jau antrais darbo metais pradėjo ir pedagoginę veiklą. Pasak J. Brėdikio, mokslas sudarė jo esminę gyvenimo dalį. Jis derino mokslinį ir praktinį chirurgo darbą. 1957 m. apgynė kandidatinę disertaciją, anatominius ir eksperimentiniais tyrimais pagrindęs naują širdies ligų diagnostikos metodą – širdies ertmių punkciją per krūtinės ląstos sienelę.

■ Nukelta į 2 p.

Žydi sodai. J. Jasaičio nuotr.

ŠIAME NUMERYJE

Likimas leido prisiliesti prie tūkstančių širdžių ● 1, 2 p.

Naujos studijų programos Vilniaus Gedimino technikos universitete ● 2, 4 p.

Lietuvos Respublikos Seimo, Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos pranešimai ● 3–5 p.

Biotechnologijų tyrimų plėtra Panevėžyje ● 4 p.

22-oji Lietuvos jaunųjų mokslininkų konferencija „Mokslas – Lietuvos ateitis“ – aplinkos apsaugos inžinerijai ● 5–6 p.

Klaipėdoje – mokslinė konferencija, skirta Imanueliui Kantui ● 6–7 p.

Edukacinė diena Gamtos tyrimų centre ● 7–8 p.

Prof. Ona Voverienė apie Lietuvos moterų sukurtas mokslines mokyklas ● 8–9 p.

Kultūros istorijos puslapiai – Pedagogikos mokslinio tyrimo institutas ● 10 p.

Esperanto kalba mokslininkų akiratyje ● 11 p.

Ar sėdėjimas nekenkia sveikatai? ● 12 p.

Likimas leido prisiliesti prie tūkstančių širdžių

Prof. dr. Petras Bražėnas.

Lietuvos medicinos bibliotekos archyvo nuotr.

■ Atkelta iš 1 p.

1958 m. J. Brėdikis atliko Kaune pirmąją širdies vožtuvo praplėtimo operaciją (anksčiau tokią operaciją Vilniuje buvo atlikęs dr. B. Efrosas). 1963 m. apgynė daktaro disertaciją širdies ritmo sutrikimų chirurgijos ir elektrinės stimuliacijos klausimais. 1964–1993 m. vadovavo Hospitalinės chirurgijos katedrai, 1991–1993 m. – Kardiochirurginei klinikai, 1985–1990 m. – Visasąjunginiam sudėtingų širdies ritmo sutrikimų ir elektrostimuliacijos centrui Kaune.

J. Brėdikio iniciatyva įkurtas Kauno širdies chirurgijos centras, kelios mokslinės laboratorijos, įsteigta Lietuvos medicininės technikos mokslinė draugija. Jam vadovaujant, parengta daugiau kaip 50 mokslo darbų. Akademikas yra vadovėlių, monografijų, apie 60 išradimų autorius. Paskelbė daugiau

kaip 1000 publikacijų Lietuvos ir užsienio spaudoje. J. Brėdikis – širdies elektrostimuliacijos ir tachikardijos chirurginio gydymo pradininkas Lietuvoje. Tyrė ir taikė praktinėje kardiochirurgijoje elektronikos metodus, lazerį, sukūrė naujų diagnostikos ir gydymo būdų. Kaune įkūrė širdies elektrostimuliacijos ir aritmijų chirurgijos mokyklą.

1993–1995 m. akademikas buvo Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministras, 1995–1998 m. – Lietuvos Respublikos ambasadorius Čekijoje, Vengrijoje, Turkijoje. Vadovauja Lietuvos mokslų akademijos labdaros ir paramos fondui „Mokslas ir visuomenė“.

Nesuskaičiuojama gausybė visuomeninių darbų neužgožė J. Brėdikio kūrybinės veiklos. 1992 m. jis išleido savo prisiminimų

knygą apie širdies chirurgijos raidą „Gyvenimas klinikoje“. Toliau sekė „Ne dievai“ (2006, 2009 ir 2016 m.), „Ties riba“ (2009, 2011 m. rusų k.), „Likimas leido...“ (2012 m. – I dalis, 2013 m. – II dalis) ir skaitytojų susidomėjimo sulaukusios knygos „Kitokiu žvilgsniu“ (2016 m. – I dalis, 2017 m. – II dalis) apie holistinį gydymą ir dar gilioje senovėje egzistavusią dvasinę (sielos) mediciną.

Savo knygose autorius atskleidžia, kad ateities mediciną įsivaizduoja kaip integruotą tradicinę Rytų šalių, energinę ir moderniąją holistinę mediciną, pagrįstą šiuolaikiniais tikslųjų mokslų bei biologijos pasiekimais. Jo nuomone, medicina nuo dabartinio standartizuoto gydymo pereis prie individualaus asmens gydymo.

Renginio dalyviai Lietuvos medicinos bibliotekoje

Akad. J. Brėdikis ir LMB direktorė Salvinija Kocienė prie parodos stendų

Mintimis apie Jurgio Brėdikio literatūrinius ieškojimus pasidalino literatūros kritikas prof. dr. Petras Bražėnas. Prof. dr. Aleksandras Laucevičius prisiminė 1992 m. Kaune J. Brėdikio organizuotą tradiciniu tapusį tarptautinį simpoziumą „Aritmija – Lietuva 92“. Prof. dr. Pranas Šerpytis linkėjo sveikatos ir parašyti dar ne vieną knygą.

Didžiąją gyvenimo dalį ejęs tradicinės medicinos keliu, J. Brėdikis pradėjo gilintis į Rytų mediciną. Jo iniciatyva Lietuvos sveikatos mokslų universitete Kaune pradėtas dėstyti Rytų šalių medicinos kursas. Profesorius mokinė gydytoja Viktorija Žiogė papasakojo, ką davė šis mokymas jauniems gydytojams. Šventinėje popietėje skambėjo Shuo Li tradiciniu kinu instrumentu gūdžengu atliekama muzika. *Autorė yra Lietuvos medicinos bibliotekos darbuotoja, „Mokslas Lietuvos“ redakcinės kolegijos narė.*

STUDIJŲ NAUJOVĖS

Aeronautikos studijų programa kvies kurti ateities verslus

Kristina Lazickienė

Vilniaus Gedimino technikos universitetas pradeda esminius pokyčius studijų programose: jos ne tik suteiks kvalifikaciją, bet ir padės žengti pirmuosius žingsnius nuosavo verslo link. Pirmoji – Antano Gustaičio aviacijos institute (AGAI) dėstoma **Aeronautikos inžinerijos magistrantūros studijų programa** – atnaujinta jau šį pavasarį. Technologinių studijų bakalauro absolventai kviečiami suvienyti žinias ir, dirbdami komandoje, įgyvendinti savo idėjas, kuriant veikiančius produktų prototipus. Su studentais dirbs ne tik patyrę akademikai, bet ir verslo ekspertai.

„Sukūrėme studijų programą, kurioje padėsime inžinerinį smalsumą ir norą sudeirinti su laisve tiek idėjoms įgyvendinti, tiek visokeriopa pagalba savo startuolio kūrimui. Ši programa – lyg dvejus metus trukianti veikla, kur moksliniais tyrimais grįsto prototipo konstravimas bus pagrindinis ateities įgūdžių įgijimo šaltinis“, – programą pristato AGAI dekanas Justas Nugaras. Programos autorių teigimu, ankstesnis studijų pavadinimas „Aviacinė mechanika“ tapo per siauras

šiuolaikinėms pasaulinėms tendencijoms aprėpti. Naujoji programa formuoja ir naujus tikslus: ne tik įgyti žinių, bet ir pakloti pamatus sėkmingam aeronautikos startuolio kūrimui.

Spręš ateities problemas

Programos studentams savo sričių ekspertai ir patyrę mokslininkai padės įgyvendinti projektus keturioje kryptyse: dronų, nanopalydovų, 3D spausdinimo aeronautikos sistemoms ir karinės aeronautikos inovacijų. „Programa suteiks studentams kompetencijas ateities problemoms spręsti, nes aeronautikos verslas Lietuvoje plėsis. Be to, įsigali dronai, kurie iš esmės keičia tai, kaip mes suprantame aviaciją. Ne mažiau svarbu, kad, be standartinių aeronautikos inžinerijos žinių ir įgūdžių, programa suteiks visą verslumo, ir mentorystės paketą startuolio link. Tad programoje integruota tiek galimybė kurti savo prototipą, tiek su juo tvirčiau žengti į nuosavą verslą“, – teigia J. Nugaras.

Skirtingai nuo kitų studijų, aeronautikos inžinerijos magistrantai galės savarankiškiau pasirinkti dalykus, kuriuos mokysis. Programa apims inžinerinio mąstymo sti-

prinimą, laisvai pasirenkamus prototipo gamybos dalykus, kokybės valdymą, įvairius tyrimus, joje taip pat integruotas vadybos, marketingo, startuolio kūrimo ir projektų valdymo kursas. Viso proceso metu studentus kas savaitę dėl aeronautikos sprendimų konsultuos moksliniai vadovai, o startuolio plėtrą padės suvokti mentorai ir programa „Ateities verslininkai“.

„Labai svarbu ir tai, kad studijas vainikuoja realaus veikiančio prototipo sukūrimas. Dažnai pasitaiko, kad idėjų turime daug, bet pirminio veikimo įrodymų dažniausiai stokojame. Turint abu komponentus, atsiveria gerokai tiesesni keliai į verslo inkubatorius, atsiranda daugiau finansinių galimybių. O kaip jas pasiekti, mes taip pat mokysime“, – akcentuoja J. Nugaras.

Kvies skirtingų sričių bakalaurus

Dekano teigimu, ši programa gali tapti puikiu trampiniu į itin perspektyvios srities pasaulį bakalaursams, turintiems kūrybinį technologinį potencialą, tačiau stokojantiems aviacijos žinių. „Ši programa bus laisvai prieinama bet kurias inžinerines studijas

VGTU Antano Gustaičio aviacijos instituto dekanas Justas Nugaras. VGTU nuotrauka

baigusiam studentui. Toks studentas jau yra įsisavinęs bazinius dalykus, kurių mes reikalaujame. Jam truks tik trijų aviacinių dalykų, kuriuos siūlysim mokytis, naudojantis ge-

■ Nukelta į 4 p.

REDAKTORIAUS KOMENTARAS

Pagarba ir savigarba

Prof. dr. Jonas Jasaitis

Visuotinė pripažįstama, kad didžiausia valstybės raidos socioekonominė problema yra katastrofiška Lietuvos gyventojų skaičiaus mažėjimas, jos demografinių išteklių praradimas. Kad ir kokias geriausias (jų autorių nuomone) šios problemos sprendimo strategijas bandoma sukurti, kiek Vyriausybės veiklos programų pateikti, kiek „baltųjų“ ir „žaliųjų“ knygų parengti, kiek pažadų išdalinti, akivaizdu, kad šios nacionalinės nelaimės, savo padariniais viršijusios bet kurią epidemiją, iki šiol niekaip nesiseka sustabdyti.

Valdžios institucijos bando raminti sunerimusią visuomenę, kad emigracijos srautai mažėja, tačiau vis pamiršta pripažinti, kad tie, kurie buvo potencialūs emigrantai, iš Lietuvos jau seniai išvyko, kad jų gebėjimais jau daug metų naudojasi kitos valstybės. Kitose valstybėse jie moka mokesčius, ten augina ir savo vaikus. Iki šiol nesukurta realiai veikianti ryšių su išvykusiais sistema, kuri turėtų savo padalinius visose savivaldybėse ir regionuose. Todėl ir džiūgauti, kad turime keliolika sugrįžusių iš emigracijos, dar per anksti. Kol kas daug ryškiau matome šaltą, net priešišką požiūrį į laikinai išvykusius mūsų valstybės piliečius. Susidūrėme ir su itin gėdingu reiškiniu, kai kurstomas pavydas išvykusiems ir dirbantiems kitose valstybėse, ar net su piktdžiuga sutinkama žinia, kad Lietuvos vardą garsinusiems tautiečiams atimamas Lietuvos piliečio pasas. Tokių keistų ar net absurdiškų nuotakų maišalynėje ką tik sužlugdytas referendumas dėl gimimo įgytos pilietybės išsaugojimo. Tačiau griozdiškas Seimo narių skaičius paliktas.

Nors atkūrus nepriklausomybę buvo galima iš pat pradžių orientuotis bent į keturių milijonų Lietuvą, tačiau tokio supratimo ir visuotinio nusiteikimo nėra iki šiol. Juk gyventi laisvoje valstybėje yra nepalyginamai geriau negu svetimųjų valdomoje. Lyginant su kaimyninėmis valstybėmis, daugelis veiksnių yra palankūs šalies pažangai ir jos patrauklumo didėjimui, tačiau nei geografinio, nei intelektualinio potencialo niekaip nesiseka išnaudoti. Mūsų piliečiai bėga į valstybes, kuriose ir klimatinės sąlygos daug prastesnės, ir socialinių neramumų daug daugiau, bet pragyvenimo lygis ten kažkodėl yra aukštesnis, atlyginimai – didesni, įstatymai ne tik deklaruojami, bet ir vykdomi, darnios regionų raidos ir efektyvios savivaldos sistemos funkcionuoja, visuomenės bendruomeniškumas ir piliečių solidarumas nekelia abejonių.

Taigi ko trūksta mums? Mes dažnai sau pavyzdžiu laikome Skandinavijos šalis, bet juk jų gamtinės sąlygos yra daug atšiauresnės. Jei kam teko bent kiek atidžiau pasidomėti Švedijos ar Norvegijos dirvožemiu, vidutine temperatūra ar saulėtų dienų skaičiumi, sąžiningai turėjo pripažinti, kad mes gyvename daug geresnio klimato juostoje, kad mūsų dirvos – daug mažiau akmenuotos, vasaros – ilgesnės ir malonesnės. Lietuvos vandentiekio sistema aprūpina puikios kokybės požeminiu vandeniu. Mūsų nešiurpina nei cunamai, nei žemės drebėjimai. Tai ko mums reikia, broliai lietuviai? Kodėl mes eksportuojame medieną į kitas valstybes, pavyzdžiui, į tą pačią Skandinaviją, kuri miškų turi nepalyginamai daugiau? Juk žaliavos eksportas sukuria ir išlaiko darbo vietas kitose valstybėse, o savuosius piliečius nuskriaudžia. Mūsų baldų pramonė galėtų niekuo nenusileisti Suomijos ar Švedijos gamintojams. Užuoat išvežtų tūkstančius tonų grūdų į kitas valstybes, seniai galėjome pereiti prie gaminių eksporto. Nemaža dalis eksporto (durpių, statybinių medžiagų ir kt.) nėra tinkamai prižiūrima, todėl Lietuva praranda savo išteklius, o kai kam toks, atsiprašant, eksportas yra tapęs niekieno nekontroliuojamą pajamų šaltiniu.

Mūsų viešoji erdvė perpildyta užkeikimais, kad esame maža šalis, kad būtent „masto efektas“ neva trukdo siekti ekonominės pažangos. Tai kodėl estai tvarkosi geriau ir gyvena ne tik sočiau, bet ir kultūringiau, kodėl jie labiau pasitiki savo valstybe ir jau sugebėjo suvaldyti emigraciją, nors 1990-aisiais turėjome tokias pat „starto pozicijas“. Nuolat, kaip vieną iš svarbiausių mūsų galimą pažangą ribojančių veiksnių, pabrėždami nedidelę teritoriją, ar kada susimąstėme, kiek už Lietuvą mažesnių valstybių gyvena tvarkingiau ir turtingiau. Pasidomėkime, kokio dydžio yra

tokios šalys, kaip Slovėnija, Nyderlandai, Danija, Belgija, Čekija, Šveicarija. Pabandykime slovėnui ar olandui, čekui ar belgiui pasakyti, kad jo šalis yra labai maža, todėl negali būti įtakinga politinių procesų ar mokslo raidos dalyvė, ir gausime tokį atkirtį, kad panašių, atsiprašant, argumentų niekada nebenorėsime kartoti. Maža to, gal net suprasime, kodėl šių valstybių gyventojų skaičius ne procentais, bet keliais ar net keliolika kartų lenkia Lietuvą. Beje, o kokio dydžio valstybė yra Izraelis ir kas lemia jo įtaką?

Vis dėlto per tuos tris nepriklausomybės dešimtmečius ir Lietuva neatpažįstamai pasikeitė į gera. Atsirado šiuolaikiška, aukščiausius standartus atitinkanti prekybos centrų sistema, atnaujintas transporto priemonių parkas, įdiegtos naujausios agrarinės technologijos, Lietuvos laukuose dirba moderni technika, savo našumu ne kiek nenusileidžianti daug didesnėms ir turtingesnėms valstybėms. Net tie, kurie dar vis aiškina, kad „kolūkių laikais“ dirbančiais rūpinosi daugiau, jokių būdu nesutiktų grįžti į kokius 1985-uosius.

Tai kas labiausiai skatina nuotaikas palikti savo modernę jancią valstybę? Kodėl vos ne kas trečias abiturientas aiškina, kad jo svajonė – išvykti studijuoti į užsienį? Ar tikrai „aname krante ir žolė – žalesnė“? Pokalbiai su išvykusiais ar čia likusiais jų giminaičiais jau seniai atskleidė ir kitas emigracijos priežastis, savo įtaka dažnai pranokstančias ekonominius veiksnius – darbo užmokesčio ar socialinių išmokų dydį. Juk gerai žinoma, kad atvykstančių į turtingesnes valstybes niekas išskėtomis rankomis nelaukia.

Įvairiuose universitetuose ir kitose institucijose atliekami emigracijos priežasčių tyrimai atskleidžia įsisenėjusias socialines problemas. Nėra jokios darnios regionų plėtros, nes verslo sluoksniuose vis dar pliurpiama apie tariamai „neperspektyvias teritorijas“, kuriose neva nebėliko kvalifikuotų specialistų, užmiršus, kad ruošti tokius specialistus yra ir verslininkų tiesioginė pareiga. Verslas privalo dalyvauti ruošiant tiek specialistų, kiek jų reikia gamybos plėtrai, ir nesitikėti, kad jie dirbs už „minimumą“, kai greta – daug didesni atlyginimai. Seniai praėjo tie laikai, kai verslininkas buvo įsitikinęs, kad įmonės pelnas yra tik jos savininko nuosavybė.

Lietuvoje nėra jokios realios savivaldos, kuri skatintų visuomenę jausti atsakomybę už savo krašto pažangą. Nėra išrinktųjų ir savivaldybių tarybas efektyvaus atsiskaitymo rinkėjams ir galimybės, nelaukiant kadencijos pabaigos, atsaukti nesugebančius dirbti arba sąžiningai vykdyti savo pareigas. Nėra struktūros, kuri įgalintų plėtoti nuolatinę vietos bendruomenių dalyvavimą savivaldoje. Archaisiai gyventojų esančios seniūnijos iki šiol net nėra savivaldos subjektas, užtat prikurpta tokių antikonstitucinių darinių, kaip „seniūnaitijos“. Net šio to jau išmokę seniūnaičiai iki šiol nesuvokia, kur baigiasi jų funkcijos ir prasideda vietos bendruomenių veiklos sfera.

Didžiulė dabartinės Lietuvos socialinė problema, labiausiai menkinanti visuomenės atsakomybę ir iniciatyvumą, yra visas absurdo ribas peržengęs valdymo biurokratizavimas. Pagrindiniai planuojamų reformų planai rengiami ministerijų klerkų kabinetuose, iš anksto tikintis, kad tik klerkai geriausiai žino, kaip reformuoti bet kurios ūkio šakos valdymą. Nesvarbu, ar tai būtų miškų ūkis, ar aplinkos apsaugos regioninių padalinių išdėstymas, ar rajoninių ligoninių paskirtis, ar universitetų tinklas. Neseniai paaiškėjo skandalingas faktas, kad rengiant viešojo sektoriaus darbuotojų (tarp jų ir mokslininkų) atlygimų sistemos tobulinimo dokumentus, skambiai pavadintus strategija, mokslininkų visuomeninės organizacijos net nebuvo pakviestos. Kai šis faktas iškilo į viešumą, dokumentų rengėjai ėmė aiškinti, kad tokiam darbui jiems buvo skirti tik trys mėnesiai, kai reikėjo mažiausiai trejų metų. Apie tai, kad tokių dokumentų regimo metodika ignoruoja elementarius vadybos principus, Vyriausybės departamentuose nesuvokta iki šiol.

Ir pabaigai apie temą, kuri turi tapti išsamių diskusijų objektu. Vargu ar kas ims ginčytis, kad akademinės visuomenės potencialas yra vienas iš svarbiausių valstybės pažangos veiksnių. Gerai žinoma, kad net oficialiai išėjęs į pensiją, mokslininkas neatsisako domėtis sritimi, kuriai paaukojo brandžiausius savo gyvenimo metus. Tai kaip tada suprasti, kad nuo kažkurios dienos išbrauktiems iš etatinių darbuotojų sąrašo mokslininkams atimamas ne tik buvęs el. pašto adresas, bet ir prieiga prie duomenų bazių?

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO PRANEŠIMAI

Seimas pritarė Vyriausybės ataskaitai. Seimas, apsvaistęs Vyriausybės 2018 metų veiklos ataskaitą, įvertinęs Vyriausybės 2018 metų veiklą, pasiektą pažangą ir ankstesniais metais nuveiktų darbų poveikį, atsižvelgdamas į Vyriausybės 2018 metų veiklos ataskaitos išsamumą, pateiktos informacijos apie Lietuvos Respublikos Vyriausybės nuveiktus darbus ir pasiektus rezultatus detalumą, atkreipdamas dėmesį, kad duomenys apie 2018 metais Vyriausybės nuveiktų darbų poveikį daugeliu atvejų bus prieinami tik vėlesniais metais, pabrėždamas Vyriausybės artimiausio laikotarpio veiklos prioritetų tęstinumą, pritarė Vyriausybės 2018 metų veiklos ataskaitai.

Kalbos premija – Punsko lietuvių Kovo 11-osios licėjui. Seimo Lituanistikos tradicijų ir paveldo įprasminimo komisija, minėdama Spaudos atgavimo, kalbos ir knygos dieną, Signatarų namuose surengė tradicinį Spaudos pusryčius, kurių metu buvo paskelbtas kasmetinės Kalbos premijos laureatas. Už lietuvių kultūros plėtrai ir visuomenės pažangai svarbių lituanistikos projektų įgyvendinimą, rūpinimąsi lituanistiniu paveldu ir jo sklaida bei aktyvią lituanistinę veiklą užsienyje 2019 metų Kalbos premija skirta Punsko lietuvių Kovo 11-osios licėjui.

Lietuviškas licėjus Punske veikia nuo 1956 metų. Tai išskirtinė mokymo įstaiga, nes jos istorijoje atsispindi ir dabartinės Lenkijos lietuvių bendruomenės istorija. Nuo pat mokyklos įkūrimo licėjaus bendruomenė tapo Lenkijos lietuvių bendruomenės visuomeninės veiklos branduoliu. Licėjaus mokiniai ir mokytojai aktyviai dalyvauja lietuvių kultūros namų veikloje, rašo straipsnius leidiniui „Aušra“ bei žinių portalui www.punksas.pl, renka tautosaką, vaidina, rengia šventes. Kovo 11-osios licėjus Punske nuosekliai vykdo savo misiją – puoselėja lietuvių kalbą, rūpinasi bendruomenės tautine tapatybe, ryšių su Lietuva ir užsienyje gyvenančiais lietuviais palaikymu.

Žodžio laisvės gynėjos, labdaros organizatorės Felicijos Bortkevičienės (1873–1945) atminimą įamžinanti Kalbos premija skiriama už reikšmingą, neatlygintai atliekamą lituanistinę veiklą Lietuvos ir užsienio šalių piliečiams, organizacijoms ar institucijoms.

Dėl tolimųjų reisų vairuotojų socialinės padėties. Seimas įsipareigojo stiprinti parlamentinę tolimųjų reisų vairuotojų darbo sąlygų priežiūros sistemos kontrolę. Rezoliucija Vyriausybei rekomenduojama siekti tolimųjų reisų vairuotojų darbo užmokesčio ir komandiruočių dienpinigių geresnio santykio. Vyriausybė taip pat skatinama pradėti intensyvų tarptautinį dialogą su transporto sektoriuje konkuruojančiomis šalimis dėl tolimųjų reisų vairuotojų socialinių garantijų solidaraus didinimo.

Priimta rezoliucija Seimas ragina Vyriausybę pateikti siūlymus ir ekspertinę pagalbą socialiniu dialogu sprendžiant tolimųjų reisų vairuotojų darbo ir socialines problemas, būtent dėl darbo, poilsio ir atostogų laiko nesilaikymo, dėl mokamų atostogų nesuteikimo ir darbo švenčių dienomis apmokėjimo, dėl vertimo prašyti nemokamų atostogų, dėl per pusę mažinamą komandiruočių dienpinigių, dėl nederinamą komandiruočių laiko, dėl iš darbo užmokesčio daromų neteisėtų atskaitymų ir rinkliavų, dėl draudimo važiuoti saugiais mokamais keliais, dėl profesinės psichosocialinės rizikos vertinimo nebuvimo, dėl raštu tinkamai

Seimo pirmininko prof. dr. Viktoro Pranckiečio susitikimas su Pasaulio lietuvių bendruomenės atstovais.

Olgos Posaškovos nuotr.

ŠVIETIMO, MOKSLO IR SPORTO MINISTERIJOS PRANEŠIMAI

Konkursas Lietuvos istorijos instituto direktoriaus pareigoms. Švietimo, mokslo ir sporto ministerija skelbia konkursą Lietuvos istorijos instituto direktoriaus pareigoms eiti. Kandidatai gali teikti dokumentus iki birželio 6 d. Kandidatai turi būti nepriklaistingos reputacijos, turėti humanitarinių arba socialinių mokslų srities mokslo daktaro laipsnį, ne mažiau kaip 5 metus vadybinės patirties, ne mažiau kaip 3 metus dalyvavimo mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros projektuose patirties bei mokslinių publikacijų per paskutinius 10 metų Lietuvos arba užsienio tarptautiniuose mokslo leidiniuose.

Pretendentai turi išmanyti Instituto pagrindinių mokslinių tyrimų kryptį realizavimo specifika ir perspektyvą, taip pat Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų politiką bei strategiją apibrėžiančius teisės aktus ir būti susipažinę su Europos Sąjungos mokslo ir studijų politiką apibrėžiančiais teisės aktais

bei ES struktūrinės paramos administravimo sistema. Šalia lietuvių kalbos pretendentai turi gerai mokėti bent dvi užsienio kalbas, viena iš jų – oficiali Europos Sąjungos užsienio kalba.

Norintys dalyvauti konkurse kandidatai turės pateikti Lietuvos istorijos instituto 5 metų veiklos planą.

Lietuvos energetikos instituto direktoriaus konkursas. Švietimo, mokslo ir sporto ministerija skelbia konkursą Lietuvos energetikos instituto direktoriaus pareigoms eiti. Asmenys, pretenduojantys dalyvauti konkurse, gali teikti dokumentus iki birželio 17 d. Pretendentai turi būti nepriklaistingos reputacijos, turėti technologijos, socialinių arba gamtos mokslų srities mokslo daktaro laipsnį, ne mažesnę kaip 10 metų mokslinio darbo patirtį energetikos srityje, ne mažiau kaip 5 metus vadybinės patirties ir ne mažiau kaip 3 metus dalyvavimo tarptautinio lygio fundamentinių ir taikomųjų mokslinių

tyrimų ir eksperimentinės plėtros (MTEP) projektuose patirties bei projektų rezultatų komercinimo ir technologijų perdavimo patirties.

Pretendentai turi išmanyti Instituto pagrindinių mokslinių tyrimų kryptį realizavimo specifika ir perspektyvą, Europos Sąjungos ir Lietuvos Respublikos energetikos vystymo perspektyvas, naujausių pažangių technologijų energetikoje vystymąsi ir plėtrą pasaulyje. Taip pat išmanyti Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų politiką bei strategiją apibrėžiančius teisės aktus ir būti susipažinę su Europos Sąjungos mokslo ir studijų politiką apibrėžiančiais teisės aktais bei ES struktūrinės paramos administravimo sistema.

Šalia lietuvių kalbos pretendentai turi gerai mokėti anglų kalbą. Norintys dalyvauti konkurse pretendentai turės pateikti Lietuvos energetikos instituto strateginės veiklos plano projektą.

Renginiai Švietimo, mokslo ir sporto ministerijoje. Švietimo, mokslo ir sporto ministerija gegužės 23 d. organizuoja du renginius, skirtus informuoti suinteresuotas institucijas, socialinius ekonominius partnerius apie pasirengimą 2021–2027 m. Europos Sąjungos fondų investicijų laikotarpiui, diskutuoti dėl naujo programavimo periodo veiklų, pareiškėjų ir rodiklių.

1. Mokslo srities dalis vyks gegužės 23 d. 9 val. Ministerijos Kolegijų salėje (Volano g. 2, Vilnius, 3 aukštas);

2. Švietimo srities dalis vyks gegužės 23 d. 14 val. Ministerijos Kolegijų salėje (Volano g. 2, Vilnius, 3 aukštas).

Siūlymus dėl naujo programavimo periodo veiklų, pareiškėjų ir rodiklių pagal pridedamą formą (Pasiūlymai 2021–2027 ES periodui) galima teikti el. paštu Jolanta.Sabaite-Zelviene@smm.lt iki gegužės 27 d. ■

Panevėžyje žaliašias biotechnologijas kurs pasaulinio lygio mokslininkai

„Mokslininkai – tai nuolat keliaujančios būtybės“, – tikina mokslo korespondentas Johnas Bohannonas. Kiek daugiau nei prieš metus mokslo žurnalo „Science“ portale skelbtame straipsnyje būtent lietuvių mokslininką Rimantą Kodžius jis įvardijo kaip vieną labiausiai išsiskiriančių asmenybių tarp keliaujančių mokslininkų. R. Kodžius, 1995-aisiais išvykęs iš Lietuvos, gyvena ir dirbo daugiau nei dešimtyje Europos ir Azijos valstybių, taip pat ir Australijoje. Iššūkius ir nuotykius mėgstantis mikrobiologas, genetikas, chemikas, dirbdamas RIKEN Genomikos mokslų centre Japonijoje, prisidėjęs prie žinduolių (taip pat ir žmogaus) genomo evoliucijos mechanizmų išaiškinimo, nuo šio rudens prisijungė prie kolegų Kauno technologijos universiteto (KTU) Panevėžio technologijų ir verslo fakultete (PTVF).

Apsistoti Panevėžyje mokslininkas nusprendė pasinaudojęs galimybėmis, kurias pasiūlė Lietuvos mokslo taryba (LMT), vykdydama konkursinę mokslo finansavimo programą priemonę „Mokslininkų iš užsienio pritraukimas vykdyti mokslinius tyrimus“. „Tokio lygio genetikos, biochemijos ir mikrobiologijos specialisto atėjimas yra tarsi gaivaus oro gūsis ne tik fakultetui, kuris tampa vienu iš trijų KTU fakultetų, gavusių tokios paskirties ES struktūrinių fondų dotaciją, bet ir visam Panevėžio miestui“, – sako KTU PTVF pagrindinis tyrėjas prof. Darius Viržonis, prisidėjęs rengiant dr. R. Kodžiaus tyrimų finansavimo paraišką.

Dalyvauti LMT konkurse buvo kviečiami ne mažiau kaip prieš penkerius metus iš Lietuvos emigravę ir aukščiausio lygio tarptautinę karjerą padarę mokslininkai. Iš viso pagal šią programą į Lietuvą atvyksta 13 mokslininkų, kurių kiekvienas atsiveža savo idėjas ir komandą. Jie konkurso tvarka atrinkti iš 24 pretendentų. Vienos reintegracijai skirtos dotacijos dydis – iki 1 mln. eurų. „Siekis pritraukti mokslininkus iš užsienio – labai gera idėja. Lietuvoje mokslininkai dažnai dirba grupėse, kurias sudaro vien tik lietuviai. Manau, Lietuvos mokslui reikia daugiau tarptautiškumo, mokslininkų, kurie turi daugiau patirties, įgytos ne tik Lietuvoje. Atnešu savo idėjas ir, tikiuosi, praturtinsiu

KTU rektorius prof. Eugenijus Valatka ir prof. Rimantas Kodžius. KTU nuotr.

Lietuvos mokslinę terpę“, – sako R. Kodžius.

Spręst realias problemas

Vis dėlto, kaip sako R. Kodžius, pinigai tėra tik priemonė, siekiant ambicingų mokslinių rezultatų, kurių poreikis ir vizija negimsta nei per vieną dieną, nei per mėnesį, nei per metus. Su Panevėžyje dirbančiu mokslininkų kolektyvu, vadovojamu profesorius dr. D. Viržonio, R. Kodžius bendradarbiauja jau daugiau nei septynerius metus. Mokslininkus bendram darbui suvedė dviejų skirtingų mokslo šakų – mikrobiologijos ir elektronikos sinergijos galimybė.

D. Viržonio ir jo mokslinės grupės Panevėžio mechatronikos centre sukurtos sąlygos vykdyti tarptautinės reikšmės mokslinius tyrimus tapo palankia dirva bendradarbiauti, kuriant mikroskysčių lustus (angl. *microfluidic chips*) su integruotais mikroelektromechaniniais elementais, skirtus bioanalizei, aplinkos stebėsenai ir diagnostikai.

R. Kodžius ir komanda savo mokslinę patirtį bei žinias panaudos spręsdami mokslinius uždavinius, susijusius su antrinių žaliavų panaudojimu. Tokių įmonių, kurių gamybos procesuose sukuriama antrinė žaliava, tiek Panevėžyje, tiek visoje Lietuvoje netrūksta. Viena jų – „Roquette Amilina“, su kuria bendradarbiaus mokslininkai, yra viena stambiausių Europoje krakmolo gamintojų (įmonė priklauso „Roquette“ įmonių grupei, valdomai prancūzų kapitalo), savo pagrindinei produkcijai gaminti sunaudoja tūkstančius tonų Panevėžio regione išaugintų kviečių.

Tačiau nei šios įmonės savininkai, nei

kitos gimininga veikla užsiimančios įmonės šiandien neturi ekonomiškai naudingų ir efektyvių būdų sumažinti į gamybos atliekas patenkančių naudingų maistinių medžiagų kiekį. Gamybos atliekose bei šalutiniuose produktuose likę baltymai, amino ir fosforo rūgštys, vertingi mineralai yra turtingas biomedžiagų „sandėlis“, kuris šiuo metu realizuojamas kaip žemos vertės gyvulių pašarai arba patenka tiesiai į nuotekų valymo įrenginius.

R. Kodžiaus vadovaujami mokslininkai tyrinė krakmolo gamybos atliekas ir kurs unikalius naudingų maistinių medžiagų išskyrimo iš jų būdus. Aukštos maistinės vertės izoliatus planuojama panaudoti aukštos vertės produktų gamyboje. Taip bus kuriamos žaliosios biotechnologijos, leisiančios gamtos sukuriamas gėrybes panaudoti pačiu efektyviausiu būdu ir taip spręsti ekologines problemas. Didelį dėmesį mokslininkai skirs produktų komercinimui.

„Mokslas, ekologija, komercinimas – šis derinys yra labai svarbus. Universiteto vizija – tokia pati, todėl radome bendrą kalbą“, – sako R. Kodžius, projektą lygindamas su Silicio slėnyje, kur mokslas ir verslas veikia kartu, keičiasi idėjomis, produktais ir kuria kažką naujo, taikoma praktika.

Stiprina miesto potencialą

Projekto pradžioje suplanuotiems darbams atlikti KTU Panevėžio fakulteto moks-

linį personalą papildys keli R. Kodžiaus pakviesti jauni mokslininkai. Prie kai kurių tyrimų dirbs ir prof. D. Viržonio grupės specialistai. „Labai svarbu tai, kad naujai mieste inicijuojama mokslinių tyrimų tematika iš pat pradžių siejama su mieste veikiančios pramonės poreikiais. Tai užtikrins mokslinio darbo tęstinumą ir suteiks geras mokslo žinių komercinimo galimybes. Be to, protų pritraukimas į miestą gali padėti apsispręsti ir kitiems investuotojams, besidairantiems galimybių investuoti Panevėžyje į biotechnologijų verslą“, – teigia D. Viržonis.

„R. Kodžiaus suburta mokslinė komanda ne tik turės puikias gyvenimo bei darbo sąlygas mūsų mieste, bet ir visas galimybes įsilieti į miesto bendruomenės gyvenimą, prisidėti tobulinant bendrą inovacijų kultūrą“, – priduria jis. Pasak mokslininko, R. Kodžius tikisi į mokslinį darbą įtraukti ir Panevėžyje gyvenančius ar norinčius atvykti į miestą aukštąjį išsilavinimą turinčius specialistus, nes suplanuoti darbai neapsiribos vien tik „reintegracijos grantu“, todėl norintieji prisidėti jau šiandien gali su juo susisiekti.

„Pasaulinio lygio mokslininko atėjimas į Panevėžį tapo intelektualinės kokybės indikatoriumi, rodančiu lygiavertį miesto dalyvavimą tarptautinėje konkurencinėje kovoje dėl protų“, – į Lietuvą atvykusių mokslininkų ir jo komanda džiazgėsi D. Viržonis. Parengta pagal KTU pranešimą ■

Aeronautikos studijų programa kvies kurti ateities verslus

Atkelta iš 2 p.

riausių pasaulio universitetų siūlomų kursų virtualiomis sistemomis.

Priklausomai nuo studijų intensyvumo, kursas internetu iš bet kurios pasaulio vietos galima išlaikyti per keletą mėnesių. Tad, jeigu studentai įstotų birželio pabaigoje ar liepos pradžioje, jie turėtų pakankamai laiko rugsėjį būti pasiruošę studijoms“, – aiškina AGAI dekanas ir pažymi, kad programos

autorai kryptingai siekia pritraukti skirtingų kompetencijų būsimojus specialistus, kurie galbūt anksčiau nerado tokių galimybių Lietuvoje. Įvairių kryptų inžinerinių mokslų bakalauro studijas baigę studentai bus skatinami dirbti komandose ir taip geriau išnaudoti savo žinias taikomiesiems sprendimams, smarkiai išplečiant idėjų lauką. „Mes labai tikimės, kad į šią programą taip pat ateis studentai iš kitų inžinerinių kryptų: elektronikos, mechanikos, informatikos ar transporto“, – teigia J. Nugaras. ■

22-oji Lietuvos jaunųjų mokslininkų konferencija „Mokslas – Lietuvos ateitis“ – aplinkos apsaugos inžinerijai

Prof. habil. dr. Pranas Baltrėnas,
doc. dr. Dainius Paliulis

Vilniaus Gedimino technikos universitete (VGTU) surengta 22-oji Lietuvos jaunųjų mokslininkų konferencija „Mokslas – Lietuvos ateitis“, skirta aplinkos apsaugos inžinerijai. Konferencijos tikslai – telkti jaunuosius mokslininkus, vykdančius aplinkos inžinerijos ir jai artimų sričių mokslinius tyrimus, skatinti jų bendradarbiavimą ir tyrimų rezultatų sklaidą. Labai svarbu ugdyti jaunųjų mokslininkų gebėjimus pateikti tyrimų rezultatus plačiai visuomenei. Nemažai jos dalyvių studijuoja aplinkos inžinerijos krypties doktorantūroje ir vykdo mokslinius tyrimus įvairiose šalies mokslo ir studijų institucijose. Dalyvauja ir jaunesnieji mokslo darbuotojai: neseniai apgynę disertacinius darbus, lektoriai, aktyvūs magistrantūros ir bakalauro studijų studentai.

Į konferenciją gausiai susirinkusius jos dalyvius pasveikino konferencijos organizacinio komiteto pirmininkas – VGTU Aplinkos apsaugos instituto vyriausiasis mokslo darbuotojas prof. habil. dr. Pranas Baltrėnas. Jis pažymėjo, kad konferencija sulaukia vis didesnio Lietuvos ir pranešėjų, atvykstančių iš užsienio šalių, dėmesio. Dalis pranešėjų joje dalyvauja jau ne vienerius metus. Kaip konferencijos stebėtojai gali dalyvauti visi, besidomintys jaunųjų mokslininkų atliekamais šios tematikos tyrimais.

Konferencijoje nagrinėtos šios Lietuvai aktualios aplinkos apsaugos problemos: atmosferos taršos tyrimai, oro valymo technologijų kūrimas, aplinkos stebėseną, paviršinio vandens tarša, nuotekų valymas, dirvožemio taršos kontrolė ir jos mažinimas,

Konferencijos plenarinį posėdį atidaro prof. habil. dr. Pranas Baltrėnas

atliekų tvarkymas, kraštovaizdžio apsauga, antropogeninis taršos poveikis aplinkai ir visuomenės sveikatai, triukšmo mažinimo technologijos, matematinio modeliavimo taikymas aplinkosaugoje. Jaunųjų mokslininkų parengtuose pranešimuose išvelgta atliktų tyrimų mokslinė ir praktinė vertė.

Šių metų konferencijoje dalyvavo 85 dalyviai: profesoriai, docentai, doktorantai, magistrantai, bakalaurlantai iš Lietuvos ir užsienio aukštųjų mokyklų, svečiai iš ministerijų, mokslinio tyrimo institutų, nevyriausybių organizacijų ir savivaldybių. Pristatyti 65 pranešimai, iš kurių net 37 parengė VGTU atstovai. Dalyvavo ir svečiai iš užsienio: Nigerijos, Tailando, Kazachijos, Turkijos ir Latvijos aukštųjų mokyklų, pristatę žodinius ir stendinius pranešimus. Dauguma konferencijos pranešimų buvo pagrįsti eksperimentinių tyrimų ir modeliavimo rezultatais.

Plenarinis posėdis

Plenariniame posėdyje pranešimus perskaitė Aplinkos ir Sveikatos apsaugos ministerijų, Alytaus regiono atliekų tvarkymo centro, UAB „August ir Co“, Lietuvai pagražinti draugijos ir VGTU Aplinkos inžinerijos fakulteto studentų atstovybės atstovai.

Iš karto po konferencijos atidarymo jos dalyvių laukė Aplinkos ministerijos Taršos prevencijos politikos grupės vadovo Vitalijaus Auglio pranešimas apie šios ministerijos veiklą, oro kokybę Lietuvoje, oro taršos mažinimo tikslus ir siūlomas priemones. Pranešėjas papasakojo apie pagrindinius oro teršėjus Lietuvoje, akcentuodamas būtinybę mažinti teršalų emisiją iš autotransporto, skatinant naujų automobilių įsigijimą ir ekologišką jų naudojimą bei platesnį naudojimą viešojo transportu. Jis pateikė informacijos apie atsinaujinančių energijos šaltinių naudojimą Lietuvoje ir taršos iš

namų ūkio mažinimo perspektyvas.

Sveikatos apsaugos ministerijos atstovas Valdas Uscila papasakojo apie triukšmo valdymą ir jo mažinimo perspektyvas. Jis supažindino auditoriją su aplinkos triukšmo direktyvomis, triukšmo mažinimo planais, triukšmo žemėlapiams, informacijos apie triukšmą visuomenei pateikimo galimybėmis, triukšmo poveikiu žmonių sveikatai, rekomendacijomis dėl triukšmo mažinimo ir baudomis už pažeidimus fiziniams ir juridiniams asmenims, apžvelgė jonizuojančios ir nejonizuojančios spinduliuotės situaciją.

Alytaus regiono atliekų tvarkymo centro atstovas Algirdas Reipas supažindino auditoriją su žiedinės ekonomikos diegimu atliekų sektoriuje, akcentavo, kad reikia tinkamai surinkti ir rūšiuoti komunalines atliekas. Pranešėjas aptarė maisto atliekų, pakuočių, plastiko atliekų tvarkymo ir užstato sistemų veikimą Lietuvoje.

Pranešėjas Paulas Augustas (*Paul August*) iš UAB „August ir Co“ pateikė informaciją apie nuotekų tvarkymą Lietuvoje, supažindino su lauko tualetų skaičiaus Lietuvoje mažinimo perspektyvomis, apžvelgė azoto ir fosforo junginių šalinimo iš nuotekų reikalavimus.

Lietuvai pagražinti draugijos vadovas Juozas Dingelis apžvelgė draugijos, turinčios 65 skyrius, veiklą, priminė, kad šie metai paskelbti Vaižganto metais. Pranešėjo nuomone, labai svarbu ugdyti Lietuvos gyventojų pilietiškumą. Kitas šios draugijos atstovas Jonas Ivoška į konferencijos dalyvius kreipėsi eilėmis. VGTU Aplinkos inžinerijos fakulteto pirmininkė Ernesta Laužikaitė akcentavo žmonių veiklos neigiamą poveikį

■ Nukelta į 6 p.

Sveikinimo žodį taria VGTU Aplinkos inžinerijos fakulteto dekanas prof. dr. Donatas Čygas

VGTU SA Aplinkos inžinerijos fakulteto pirmininkė Ernesta Laužikaitė

Lietuvai pagražinti draugijos valdybos pirmininkas Juozas Dingelis

Lietuvai pagražinti draugijos valdybos pirmininko pavaduotojas Jonas Ivoška

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO PRANEŠIMAI

■ Atkelta iš 3 p.

neįforminamų komandiruočių, algalapių, darbo užmokesčio išskaitų ir kt.

Mažinti Seimo narių skaičių. Seimo Lietuvos socialdemokratų darbo frakcijos seniūnas Andrius Palionis kartu su Seimo narių grupe inicijuoja Konstitucijos pataisą, kuria būtų galima sumažinti Seimo narių skaičių nuo 141 iki 121. A. Palionio pasiūlytas pasiūlymas yra žmonių nuomonės, išsakytos gegužės 12 d. referendume, tęsinys. „Kaip žinote, kai kurios politinės jėgos, tarp jų ir konservatoriai, agitavo už tai, kad referendumas dėl Seimo narių skaičiaus mažinimo neįvyktų, ir jis neįvyko: jame balsavo mažiau nei pusė balsavimo teisę turinčių piliečių – 47,25 proc. Tačiau referendu-

me balsavę piliečiai aiškiai pademonstravo savo nuomonę dėl parlamentarų skaičiaus. Klausiant Lietuvos Respublikos piliečių, ar jie pritaria, kad Seimo narių skaičius būtų sumažintas iki 121, rezultatas – net 73,70 proc. dalyvavusių rinkėjų pasisakė už Seimo narių skaičiaus mažinimą iki 121“, – sako LSDD frakcijos seniūnas A. Palionis.

Jei šiam pasiūlymui būtų pritarta, turėtų būti pakeistas Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų įstatymas ir Seimo rinkimų tvarką detalizuojantys poįstatyminiai aktai, nustatant, kiek Seimo narių renkama vienmandatėse apygardose ir kiek – daugiamandatėje apygardoje.

Dėl pasikartojančių vandalizmo išpuolių prieš istorinius ir religinius paminklus. Seimo narys Laurynas Kasčiūnas

kreipėsi į Vilniaus miesto savivaldybės merą Remigijų Šimašių, atkreipdamas dėmesį, kad per pastarąjį mėnesį Vilniaus mieste buvo nuniokoti net trys istoriniai bei religiniai paminklai: išpuolis prieš Jono Noreikos paminklinę lentą prie Mokslo akademijos, Balsiuose išniekintas naujai pastatytas kryžius ir paminklas Artūriui Sakalauskui, parlamento gynėjui, paskutinei Lietuvos okupacijos aukai, kariui savanoriui, prie Lietuvos Respublikos Seimo. Pasak Seimo nario, vandalizmas prieš mūsų istorinius ir religinius paminklus tampa nerimą keliančia tendencija. Todėl privalu imtis veiksmų, apsaugančių mūsų istoriją ir tapatybę įamžinančius paminklus, kurie yra mūsų tautos pagarbos tiems žmonėms, mūsų istorijai

ir tapatybei išraiška. Išpuoliai įrodo, kad paminklai ir atminimo vietos nėra tinkamai prižiūrimos: neįdiegtas apšvietimas, nėra vaizdo kamerų. Kai kurie paminklai ar atminimo vietos yra apskritai užmiršti. Vienas tokių – poetui, filosofui ir restauratoriui Mindaugui Tamoniui, kovojusiam su raudonoju melu ir teroru, prie Pavilnio geležinkelio bėgių, ant kalvelės, netoli nuo M. Tamonio žūties vietos pastatytas kryžius ir koplytstulpis, skirtas Sibiro tremtinių atminimui. Apie šią vietą žino mažai žmonių, nėra orientacinių rodyklių ir patogaus tako, todėl žmonės priversti eiti geležinkelio bėgiais. Tai tik vienas iš tokių apleistų vietų pavyzdžių, kurioms savivaldybė turėtų nelikti abejinga ir tinkamai pasirūpinti. ■

22-oji Lietuvos jaunųjų mokslininkų konferencija „Mokslas – Lietuvos ateitis“ – aplinkos apsaugos inžinerijai

UAB „August ir Co“ Eksporto padalinio vadovas Paul August

■ Atkelta iš 5 p.

aplinkai – kraštovaizdžiui, žmonėms, augalams ir gyvūnams. Ji pabrėžė, kaip svarbu išsaugoti planetą ateities kartoms.

Darbas sekcijose

Pasibaigus plenariniam posėdžiui, dalyviai tęsė darbą keturiuose pasekcijose. Jose perskaityti 33 pranešimai, vyko aktyvios diskusijos. Atmosferos apsaugos pasekcijos darbą organizavo Aplinkos apsaugos ir vandens inžinerijos katedros prof. dr. Saulius Vasarevičius. Susirinkusieji išklaušė 9 pranešimus. Dalyvavo VGTU, KTU, Lietuvos agrarinių ir miškų mokslų centro jaunieji mokslininkai. Buvo nagrinėti oro valymo, biodujų gamybos, autotransporto priemonių emisijų, šiltnamio dujų emisijos klausimai. Ypač daug dėmesio sulaukė KTU atstovo G. Kaveckio ir Lietuvos agrarinių ir miškų mokslų centro atstovo M. Doyeni pranešimai.

Hidrosferos ir dirvožemio apsaugos pasekcijai vadovavo Aplinkos apsaugos ir vandens inžinerijos katedros prof. dr. Valentinas Šaulys. Perskaityti 9 pranešimai. Dalyvavo VGTU, ASU, VU bei VMTI Fizinės aplinkos apsaugos ir technologijos mokslų centro jaunieji mokslininkai. Nagrinėti paviršinio vandens taršos, nuotekų valymo, dumblo tvarkymo,

Alytaus regiono atliekų tvarkymo centro direktorius Algirdas Reipas

dirvožemio taršos kontrolės ir mažinimo klausimai. Daugiausia dėmesio sulaukė A. Armanavičiaus iš Gamtos tyrimų centro ir P. Zam iš Azijos vandens inžinerijos ir valdymo technologijos instituto pranešimai.

Antropogeninės taršos poveikio aplinkai ir atliekų tvarkymo pasekcijai vadovavo VGTU Aplinkos apsaugos ir vandens inžinerijos katedros prof. dr. Edita Baltrėnaitė. Pranešimus perskaitė 7 jaunieji mokslininkai, atstovavę VGTU, KTU ir Gamtos tyrimų centrui. Nagrinėti bioanglies tyrimų ir panaudojimo aplinkosaugoje, pavojingų medžiagų poveikio aplinkai, žiedinės ekonomikos taikymo atliekų sektoriuje, stiklo

Stendinių pranešimų pristatymas

Aplinkos ministerijos Taršos prevencijos politikos grupės vadovas Vitalijus Auglys

ir tekstilės atliekų tvarkymo klausimai. Ypač didelio susidomėjimo sulaukė KTU atstovės J. Rapsikevičienės ir J. Titovos iš VGTU Aplinkos apsaugos ir vandens inžinerijos katedros pranešimai.

Fizinės aplinkos taršos pasekcijai vadovavo Aplinkos apsaugos ir vandens inžinerijos katedros vedėjas doc. dr. Raimondas Grubliauskas. Dalyvavo 8 pranešėjai iš VGTU ir Rygos technikos universiteto. Nagrinėti triukšmo mažinimo technologijų ir bepiločių orlaivių taikymo aspektai, sunkio lauko anomalijos bei GIS taikymo aplinkosaugoje klausimai. Įdomiausiai pripažinti I. Daugėlos iš VGTU ir Rygos technikos universiteto atstovės M. Megne pranešimai.

Sveikatos apsaugos ministerijos Visuomenės sveikatos departamento Sveikatos saugos skyriaus patarėjas Valdas Uscila

Konferencijoje pristatyti stendiniai pranešimai, kuriuos parengė 25 jaunieji mokslininkai. Renginio pabaigoje aptarti konferencijos rezultatai, jo dalyviams įteikti pažymėjimai.

22-osios jaunųjų mokslininkų konferencijos organizacinis ir mokslinis komitetas įvertino jos dalyvių parengtus 29 mokslinius straipsnius, parašytus skaitytų pranešimų temomis. Geriausi anglų kalba parašyti straipsniai po recenzavimo atrinkti spausdinti tarptautiniame mokslo žurnale „Journal of Environmental Engineering and Landscape Management“, įtrauktame į Science Citation Index Expanded duomenų bazės pagrindinį sąrašą (ISI Web of Science). Lietuvių kalba parašyti straipsniai atrinkti spausdinti recenzuojamuose mokslo žurnaluose, referuojamose tarptautinėse duomenų bazėse.

VGTU organizuojama mokslinė konferencija ne tik prisideda prie fundamentinių ir taikomųjų mokslinių tyrimų plėtros, bet ir stiprina ryšius tarp aukštųjų mokyklų bei mokslo institutų, todėl bus rengiama ir ateinančiais metais. Kviečiame joje aktyviai dalyvauti visus aplinkos apsaugos problemomis besidominčius jaunuosius mokslininkus. ■

Klaipėdoje – mokslinė konferencija, skirta Imanueliui Kantui

Loreta Liutkutė

Klaipėdos miesto savivaldybės Imanuelio Kanto viešojoje bibliotekoje, minint I. Kanto (1724–1804) 295-ąsias gimimo metines, surengta mokslinė konferencija „Imanuelis Kantas: filosofinės minties ir lietuviškų šaknų paieškos“. Renginio dalyviai buvo pakviesti įvertinti Vilniaus dailės akademijos Klaipėdos fakulteto grafinio dizaino studentų conceptinius logotipus, sukurtus I. Kanto vardu pavadintai bibliotekai.

Nustebino pranešimų įvairiapusiškumu

Konferencija klaipėdiečius ir miesto svečius sudomino įvairiapusiškumu. „Tai įrodo, kad yra daug intriguojančių, dėmesį patraukiančių aspektų, į kuriuos atsižvelgdami galime kalbėti apie I. Kantą“, – pastebėjo konferencijos mecenatas, Bibliotekos tarybos pirmininkas Rimantas Cibauskas. Pranešimus skaitė bene labiausiai I. Kanto gyvenimo peripetijas ir jo filosofijos veikalus tyrinėję mokslininkai: dr. Arvydas Juozaitis („Immanuelio Kanto gyvenimo drama“); Dai-

Bibliotekos direktorė Bronislava Lauciuvienė

nus Elertas („Kantai Klaipėdoje“), doc. dr. Tomas Kiauka („A posteriori: pradedančio laiškas Karaliaučiaus profesoriui Imanueliui Kantui“), prof. dr. Gintautas Vyšniauskas („Immanuelis Kantas ir Michailas Bulgakovas: kas juos sieja?“), dr. Ernesta Molotokienė („Vaizduotės reikšmė Imanuelio Kanto filosofijoje“), lekt. Raimondas Kazlauskas („Ka-

tegorinis imperatyvas ir teisinė valstybė“), dr. Nerija Putinaitė („I. Kanto „Į amžinąją taiką“ ir dabartinė Europa“).

Konferencijos dalyvius pasveikino Klaipėdos miesto savivaldybės mero pavaduotojas Arvydas Cesiulis, pasidžiaugęs galimybe dalyvauti turiningame renginyje. Bibliotekos direktorė Bronislava Lauciuvienė priminė I. Kanto vardo suteikimo bibliotekai priešistorę – nuo idėjos iki naujų veiklos kryptių formavimo. „I. Kantas padarė neginčytiną įtaką filosofijos mokslui, jo istorijai, visai pasaulio kultūrai“, – kalbėjo B. Lauciuvienė, akcentuodama, kad 2019 m., Klaipėdos miesto savivaldybės tarybos sprendimu, miesto savivaldybės viešajai bibliotekai suteiktas Imanuelio Kanto vardas atskleis galimybes tapti dar svarbesniu miesto kultūriniu akcentu, žmonių traukos centru, atskleidžiančiu Klaipėdos paveldą, jo išskirtinumą ne tik Lietuvoje, bet ir už jos ribų.

Kodėl I. Kantas?

I. Kantas – pasaulinės reikšmės asmenybė, žymus XVIII a. mąstytojas, vokiečių klasikinės filosofijos pradininkas. Anot prof. dr. Alvydo Jokubaičio, iškilesnės, reikšmin-

Klaipėdos universiteto Filosofijos ir kultūrologijos katedros vedėja dr. Ernesta Molotokienė

gesnės, didesnio masto asmenybės, susijusios su Klaipėdos kraštu, nerasime. Nuo XVII a. Klaipėdoje gyveno trys I. Kanto šeimos kartos – prosenelis, seneliai, tėvas ir dėdės. Jie buvo krikščyti, tuokėsi senojoje ir

■ Nukelta į 7 p.

Klaipėdoje – mokslinė konferencija, skirta Imanueliui Kantui

Klaipėdos miesto savivaldybės mero pavaduotojas Arvydas Cesiulis

■ Atkelta iš 6 p.

naujojoje miesto Šv. Jono bažnyčioje. Čia ir palaidoti. Šeima turėjo nekilnojamojo turto abiejose Klaipėdos dalyse – Senamiestyje ir Friedricho mieste.

Filosofas parašė pratarbę „Draugo priedaštas“ Kristijono Gotlybo Milkaus vokiečių–lietuvių, lietuvių–vokiečių kalbų žodynui (1800 m.). Tarp reikšmingiausių I. Kanto darbų minėtina „Grynojo proto kritika“ (1781), „Dorovės metafizikos pagrindai“ (1785), „Praktinio proto kritika“ (1788) ir kt.

Žinutė pasauliui

Po konferencijos klaipėdiečiai ir miesto svečiai buvo pakviesti dalyvauti diskusijoje „I. Kanto vardo įprasminimas Klaipėdoje: bendradarbiavimo perspektyvos“. Diskusijos moderatorius R. Cibauskas ir bibliotekos atstovai kvietė išsakyti savo poziciją dėl I. Kanto vardo įprasminimo. Kraštotyrininkė Jovita Saulėnienė išskyrė dvi veiklos kryptis, kurias turėtų formuoti biblioteka, – klai-

Filosofas Arvydas Juozaitis

pėdiečiams ir iš užsienio atvykstantiems miesto svečiams. Buvusi ilgametė Kultūros skyriaus vedėja Nijolė Navogreckienė pabrėžė, kad itin svarbu yra atkurti I. Kanto gyvenamosios aplinkos istoriją. Diskutuota, kaip per I. Kanto asmenybę galima atskleisti

Pranešėjas doc. dr. Tomas Kiauka

svarbiausius Klaipėdos įvykius, supažindinti su Klaipėdos istorija. Taip būtų išspręsta problema, su kuria dažnai susiduriame – dažnas klaipėdiečiai nežino savo miesto istorijos. R. Cibauskas atkreipė diskusijos dalyvių dėmesį į artėjančią svarbią datą – 300-ąsias I. Kanto

Bibliotekos tarybos pirmininkas Rimantas Cibauskas

gimimo metines ir atitinkamą pasiruošimą šiam įvykiui.

Tiek pranešėjai, tiek ir gausus būrys renginio dalyvių teigiamai vertino pirmą kartą bibliotekos surengtą I. Kantui skirtą mokslinę konferenciją. „Tikimės, kad ji taps kasmetine, tradicine ir pasieks tarptautinį lygmenį“, – kalbėjo konferencijos moderatorė, Klaipėdos universiteto Filosofijos ir kulturologijos katedros vedėja dr. E. Molotkienė.

Bibliotekai suteiktas I. Kanto vardas įpareigoja stiprinti veiklą, susijusią su lietuvių kalbos ir kultūros paveldo sklaida; inicijuoti genealoginius tyrimus, gilinantis į I. Kanto protėvių bei kitų kraštiečių reikšmingų asmenybių praeitį, jų šaknis; plėtoti tarpinstitucinį bendradarbiavimą; kryptingai dirbti, kad biblioteka, pavadinta garsaus filosofo vardu, pasauliui siųstų žinių apie Klaipėdą, jos išskirtinumą ir atvirą kultūrinę partnerystę. Autorė yra Imanuelio Kanto viešosios bibliotekos Suaugusiųjų aptarnavimo ir informacijos skyriaus vedėja

Konferencijos dalyviai. Algimanto Jarukaičio nuotr.

MOKSLININKAI – MOKSLEIVIAMS

Edukacinė diena Gamtos tyrimų centre

Jurga Jankauskienė,
Laura Butrimavičienė,
Birutė Poškienė,
Laima Blažytė-Čereškienė,
Donatas Šneideris,
Dominykas Aleknavičius,
Dmitrijus Morudovas

Gamtos tyrimų centrą neseniai aplankė gausus būrys Vilniaus miesto Žvėryno gimnazijos mokinių. Dau-

giau nei du šimtai šeštos, aštuntos ir devintos klasių moksleivių buvo supažindinti su centre vykdomais moksliniais tyrimais, jų svarba Lietuvos ir pasaulinio mokslo kontekste. Čia jie klausėsi mokslininkų pranešimų, lankėsi laboratorijose, susipažino su tyrimų metodais, analizavo gautus duomenis, formulavo išvadas, o kūrybinėse dirbtuvėse pasipuošė savo sukurtais papuošalais.

Centro mokslinė sekretorė dr. Jurga Jankauskienė mokinius ir jų pedagogus supažindino su šios institucijos misija, mokslinės veiklos kryptimis, šiuo metu vykdomais moksliniais tyrimais ir jų svarba mums visiems. Ji pabrėžė, kad esame gamtos dalis, todėl, pažindami ir saugodami gamtą, saugome save.

Šeštų ir devintų klasių mokiniai turėjo galimybę aplankyti unikaliomis ekspozicijomis garsėjantį Mineralų muziejų. Jo vadovė Birutė Poškienė mokinius supažindino su įdomiaisiais mineralais, juvelyriniais dirbiniais, uolienomis, meteoritais ir fosilijomis. Su šio muziejaus eksponatais šeštokai susipažino ir atlikdami užduotis. Pagal pateiktus aprašus vitrinose jie ieškojo seniausių fosilijų, Lietuvos nacionalinio akmens, valgomosios akmens (druskos), ti-

Mokiniai Gamtos tyrimų centro mineralų muziejuje. Centre – jo vadovė Birutė Poškienė

krųjų brangakmenių, „akmens rožės“ ir pan. Vieni turėjo surasti, kuriose valstybėse randami margaspalviai agatai ir kiti mineralai, o kita grupė tyrinėjo pateiktus pavyzdžius. Naudojami padidinamuosius stiklus, magnetus ir aprašymus, jie aiškino jų savybes: blizgesį, spalvą, skaidrumą, magnetingumą ir kt. Remdamiesi šiais duomenimis, bandė nustatyti, ar tai uoliena, ar mineralas, ar meteoritas, o muziejaus

vitrinose ieškojo analogiškų pavyzdžių ir jų pavadinimų.

Prisilietę prie mineralų, šeštokai kartu su Algologijos ir mikroorganizmų ekologijos biologu Dmitrijumi Morudovu praktinės užduoties metu aiškino vandentiekio vandens chemines savybes, mokėsi keisti jo sudėtį įvairiomis dervomis ir ragavo taip apdorotą

■ Nukelta į 8 p.

LIETUVOS MOTERYS – MOKSLINIŲ MOKYKLŲ NARĖS (1945–1990)

Prof. habil. dr. Ona Voverienė

Sovietinės okupacijos metais asmeniui, siekiančiam atverti mokslo šventovės duris, reikėjo praeiti gana sunkų išbandymą – apginti mokslų kandidato disertaciją. O daktaro disertacijai apginti prirėkavo

labai rimtų mokslinių rezultatų – tyrimus apibendrinančių monografių ar vadovėlių aukštosioms mokykloms, ir kelių dešimčių metų, kartais viso gyvenimo. Mokslinei mokyklai sukurti reikėjo dar daugiau pastangų – inicijuoti naują mokslo kryptį klasikinėje mokslo srityje, kuri būdavo pripažįstama, jeigu joje apginamos ne mažiau kaip trys daktaro disertacijos.

Mokslinė mokykla – tai formali arba netgi neformali mokslininkų grupė, kurios narius sieja talentingo mokslininko asmenybė ir jo generuojamos idėjos, vienija bendri pažinimo tikslai, principai ir tyrimų metodai (žr. „Lietuvos mokslinės mokyklos (1945–1990)“. Sudarytoja – Ona Voverienė. – V., 2002).

Sovietų Sąjungoje mokslinių mokyklų

tyrimų kryptį mokslotyros kontekste SSSR Mokslų akademijos Gamtos ir technikos istorijos mokslinių tyrimų institutas, kartu su tuometinės Vokietijos demokratinės respublikos (VDR) mokslų akademijos panašaus profilio institutu 1974 metais identifikavęs gamtos ir technikos srityje keletą mokslinių mokyklų, susiformavusių Sovietų Sąjungoje ir VDR, savo tyrimus apibendrinu 1977 metais išleistoje monografijoje „Školy v nauke“ (Mokslinės mokyklos) (S. Mikulinskij, M. Jaroševskij, G. Kreber, G. Šteiner. Maskva, leidykla „Nauka“, 1977).

Plačią mokslinių mokyklų tyrimo programą atliko Ukrainos mokslų akademijos mokslininkai (Chramov J. Školy v nauke / Voprosy istoriji estestvoznaniya i tehniki (Gamtos ir technikos mokslų istorijos klau-

simai, – 1982, Nr. 3, p. 54–57). Tais pačiais metais į šią mokslinių tyrimų programą įsitraukiau ir aš, Vilniaus universiteto, tada dar Istorijos fakulteto Mokslinės informacijos katedros docentė, su kolege Nijole Šaduikiene ir mano vadovaujamu studentų mokslinės draugijos būreliu „Informatikos problemos“. Dėstytoja N. Šaduikienė tyrinėjo Lietuvos fizikų mokslines mokyklas, o studentai – mokslinio būrelio nariai – kitų gamtos ir technikos mokslų lietuviškas mokslines mokyklas.

Tokie tyrimai, deja, imlūs laikui ir buvo vykdomi kelerius metus. Jų rezultatai pateikti ir sėkmingai apginti diplominiuose darbuose. Po diplominių gynimo tyrimai

■ Nukelta į 9 p.

Edukacinė diena Gamtos tyrimų centre

Gamtos tyrimų centro mokslinė sekretorė dr. Jurga Jankauskienė Vilniaus Žvėryno gimnazijos mokinius ir pedagogus supažindina su centro veikla

■ Atkelta iš 7 p.

vandenį. Mokiniai pamatė, kaip cheminėmis medžiagomis galima greitai pakeisti skonių vandens, kuris prieš tai atrodė visiškai nepatrauklus gerti.

Genotoksikologijos laboratorijos darbuotoja dr. Laura Butrimavičienė devintokams perskaitė pranešimą „Įvairių metalų poveikis gyviesiems organizmams (žuvims, moliuskams)“. Ji supažindino klausytojus su sunkiųjų metalų patekimo į aplinką būdais bei metalų poveikiu hidrobiontams. Pranešėja papasakojo apie Gamtos tyrimų centre atliekamų genotoksikologinių tyrimų aktualumą ir svarbą, vertinant vandens aplinkos būklę. Po paskaitos mokiniai ir pedagogai šioje laboratorijoje pro mikroskopus stebėjo susiformavusius ląstelių branduolio pažeidimus, paveikus organizmus sunkiaisiais metalais.

Devintokus sudomino juvelyrikoje naudojami mineralai. Muziejaus vitrinose jie grožėjosi įvairiaspalviais mineralais (rubiniais, smaragdais, akvamarinais, topazais, granatais, opalais, akvamarinais, gintarais ir kt.), apžiūrėjo A. Žukelio padovanotą juvelyrinių dirbinių kolekciją. Mokiniai su-

Algologijos ir mikroorganizmų ekologijos laboratorijos biologas Dmitrijus Morudovas praktinio užsiėmimo metu „Vandens savybių įvertinimas“

žinojo ne tik apie tikruosius brangakmenius (deimantą, safyrą, rubiną, smaragdą), bet ir apie paprastesnius juvelyrikoje naudojamus mineralus, jų savybes ir apdirbimo būdus. Moksleiviai atsinešė po vieną jiems patikusį akmenėlį ir dalyvavo kūrybinėse dirbtuvėse – patys gaminosi papuošalus. Taip mokiniai susikūrė paprastus, bet originalius juvelyrinius dirbinius.

Cheminės ekologijos ir elgsenos laboratorijos mokslininkė dr. Laima Blažytė-Čereškienė aštuntokams perskaitė pranešimą „Ar vabzdžiai turi nosį?“. Moksleiviai sužinojo, kad jie naudojami negirdima, bet vabzdžių pasaulyje ypač svarbia kvapų „kalba“. Vabzdžių nosis yra jų „antenos“, ant kurių išsidėstę daugybė jautrių plokštelių ar plaukelių, gaudančių aplinkos kvapus. Taip vabzdžiai „kalbasi“ tarpusavyje ir su juos supančia aplinka. Mokiniai išgirdo, kad naktinių drugių patinai atranda poravimuisi patelę pagal jos skleidžiamą kvapo – feromono – debesį. Skruzdėlės vaikšto takeliais ne todėl, kad joms taip patinka. Tie takeliai yra pažymėti cheminėmis medžiagomis, kurios geriausiai veda tikslo link. Bitės, atradusios naują būstą, signalizuoja apie tai savo šeimos bitėms, skleisdamos tam tikrus kvapus. Įgėlusi bitė

Dr. Laima Blažytė-Čereškienė skaito paskaitą „Ar vabzdžiai turi nosį?“

įgėlimo vietoje palieka kvapus, kitoms bitėms signalizuojančios apie pavojų, ir pan.

Mokiniai sužinojo, kaip cheminės ekologijos tyrėjai atlieka tyrimus, „gaudydami“ kvapus, kokius prietaisus tam naudoja, o iškeltos mokslinės hipotezės patvirtinimas ar paneigimas kartais užtrunka net kelerius metus. Mokslininkė mokinius supažindino su cheminės ekologijos tyrimų taikymo galimybėmis. Jie sužinojo, kad vabzdžius galima naudoti kaip biosensorius, pavyzdžiui, pietinį ugniuką (lot. *Plodia interpunctella*) – aptikti pelėsį grūduose, bites (lot. *Apis mellifera*) – sprogių medžiagų, narkotikų paieškai ar ligų diagnostikai.

Vienuoliktokai praktinio užsiėmimo metu Augalų patologijos laboratorijoje pirmą kartą turėjo progą „pačiupinėti“ visų organizmų ląstelėse glūdinčią paslaptinę genetinę medžiagą. Susipažino su pačiu svarbiausiu molekulinės biologijos pagrindu, nuo kurio prasideda dauguma šios mokslo srities tyrimų. Savo rankomis jie išbandė organinių audinių suardymo ir DNR molekulių išgryninimo bei vizualizavimo metodus. Dr. Donatas Šneideris supažindino su laboratorijoje vykdomais moksliniais tyrimais. Mokiniai įgijo vertingų fitopatologijos žinių.

Doktorantas Dominykas Aleknavičius praktinio užsiėmimo metu Cheminės ekologijos ir elgsenos laboratorijoje

Cheminės ekologijos ir elgsenos laboratorijoje ekologijos ir aplinkotyros studijų doktorantas Dominykas Aleknavičius dvyliktokus supažindino su pagrindiniais tyrimų principais, kuriais remiantis tirama vabzdžių komunikacija lakiisiais organiniais junginiais. Taip pat mokiniams parodytos laboratorijoje auginamos ir palaikomos vabzdžių kultūros. Su viena iš jų svečiai iš mokyklos atliko elgesio eksperimentus. Naudojamiesi kompiuterine gyvūnų elgsenos stebėjimo ir analizės sistema, tyrė čiobrelį (lot. *Thymus vulgaris*) eterinio aliejaus ekstrakto poveikį didžiojo milčiaus (lot. *Tenebrio molitor*) lervų elgsenai. Pertraukos tarp eksperimentų metu svečiai buvo pavaišinti Dominyko užaugintais ir pagamintais maistiniais svirpliais, kurių skoniu liko maloniai nestebinti.

Gamtos tyrimų centro mokslininkams toks gausus būrys moksleivių atrodė didelis iššūkis, tačiau jau nuo pirmų vizito valandų mokiniams viskas pasirodė įdomu ir vertinga, kartu – prasminga centro bendruomenei. Pradedant švęsti centro mokslinės veiklos dešimtmečio jubiliejų, panašaus pobūdžio seminarai, praktiniai užsiėmimai ir ekskursijos bus vykdomos ištisus metus. Kviečiame aktyviai dalyvauti. Autoriai yra Gamtos tyrimų centro bendradarbiai. ■

LIETUVOS MOTERYS – MOKSLINIŲ MOKYKLŲ NARĖS (1945–1990)

■ Atkelta iš 8 p.

tęsimi aspirantūroje. Buvo apgintos kandidato (dabar – daktaro) disertacijos: „Lietuvos fizikų mokslinės mokyklos“ (dr. Nijolė Šaduikienė, 1989), „Lietuvos chemikų mokslinės mokyklos“ (dr. Birutė Railienė, 1996), „Techniškųjų mokslų mokslinės mokyklos“ (dr. Giedrė Sasnauskaitė, 1998), „Lietuvos matematikų mokslinės mokyklos“ (mgr. Vaida Vanagaitė). Būdamas šios mokslinės krypties vadove, kartu su savo buvusiomis aspirantėmis išleidau monografiją „Lietuvos mokslinės mokyklos (1945–1990)“ (V., 2002).

Moksliniais tyrimais identifikuojant Lietuvos mokslines mokyklas, buvo nustatyta, kad Lietuvoje per 55 metus sukurtos 26 mokslinės mokyklos. Tarp jų – 5 fizikų: akad. Povilo Brazdžiūno – puslaidininkių fizikos (apgintos 9 mokslų daktaro ir 91 fizikos-matematikos mokslų kandidato disertacijos); akad. Adolfo Jucio – teorinės fizikos (apginta 12 mokslų daktaro disertacijų ir 111 kandidatinių); akad. Jurgio Viščako – fotoelektrinių reiškinių aukštųjų varžų puslaidininkuose mokslinė mokykla (5 fizikos-matematikos mokslų daktaro ir 45 kandidato); akad. Juro Požėlos – kietojo kūno plazmos ir puslaidininkių karštųjų elektronų mokslinė mokykla (10 mokslų daktaro ir 45 mokslų kandidato); prof. Juozo Vidmančio Vaikaus – lazerinės puslaidininkių fizikos mokslinė mokykla (6 mokslų daktaro ir 41 kandidato disertacijos).

Susiformavo Lietuvos biologų mokslinės mokyklos, vadovaujamos prof. Jono Dagio – augalų fiziologijos (5 mokslų daktarai ir 32 kandidatai) ir akad. Pranciškaus Šivickio – morfogenzės mokslinė mokykla (6 biologijos mokslų daktarai ir 21 kandidatas). Lietuvos biochemikų mokslinėje mokykloje, vadovaujamoje akad. Juozo Kulio, susiformavo fermentinės katalizės (4 mokslų daktarai ir 16 kandidatų) ir prof.

Prano Sadausko imunologijos mokslinė mokykla (4 mokslų daktarai ir 25 kandidatai). Veikė šios Lietuvos chemikų mokslinės mokyklos: akad. Antano Purėno (5 mokslų daktarai ir 23 kandidatai); akad. Juozo Matulio – paviršiaus aktyviųjų medžiagų įtakos katodiniams procesams mokslinė mokykla (9 mokslų daktarai ir 78 kandidatai); akad. Jono Janickio – magano ir seleno junginių elektrochemijos mokslinė mokykla (5 chemijos mokslų daktarai, 1 technikos mokslų daktaras ir 38 kandidatai) ir prof. Ariano Prokopčiko – hidroksidų katalitinio aktyvumo kalcio hipochlorito ir cheminio metalų ir jų lydinių nusodinimo mokslinė mokykla (6 mokslų daktarai ir 34 kandidatai).

Gerai žinomos Lietuvos technikos mokslinės mokyklos: akad. Kazimiero Ragulskio – vibrotechnikos mokslinė mokykla (19 mokslų daktarai ir 183 kandidatai); akad. Algirdo Žukausko – šiluminės fizikos mokslinė mokykla (8 mokslų daktarai ir 59 kandidatai) ir akad. Aleksandro Čyro optimizacinės mechanikos mokslinė mokykla (4 mokslų daktarai ir 43 kandidatai). Išryškėjo Lietuvos matematikų mokslinės mokyklos: akad. Jono Kubiliaus – tikimybių teorijos (4 mokslų daktarai ir 36 kandidatai); akad. Vytauto Statulevičiaus – atsitiktinių dydžių sumų, kai didelis dėmenų skaičius, ribinių teoremų mokslinė mokykla (7 mokslų daktarai ir 37 kandidatai), ir akad. Broniaus Grigelionio – tikimybių procesų optimalaus valdymo uždavinių mokslinė mokykla (6 matematikos mokslų daktarai ir 13 kandidatų).

Lietuvos medikų mokslinės mokyklos: akad. Algimanto Marcinkevičiaus – chirurginių širdies gydymo metodų mokslinė mokykla (7 medicinos mokslų daktarai ir 52 kandidatai), prof. Juozo Kupčinsko – infekcijų ir alergijų vaidmens tyrimų reumato etiologijoje mokslinė mokykla (18 medicinos mokslų daktarų ir 67 kandidatai), akad. Zigmo Januškevičiaus – koronariniu nepa-

kankamumu sergančių pacientų aukštosios nervinės veiklos ypatumų charakteristikos, tiriant kraujagyslių sąlyginių refleksų metodu mokslinė mokykla (16 medicinos mokslų daktarų ir 67 kandidatai), akad. Jurgio Brėdikio – širdies stimuliavimo elektros šoku mokslinė mokykla (8 medicinos mokslų daktarai ir 15 kandidatų), akad. Vytauto Girdzijausko – imunologijos mokslinė mokykla (13 mokslų daktarų ir 17 kandidatų), akad. Vlodo Lašo – Lietuvos įvairių grupių gyventojų mitybos tyrimų mokslinė mokykla (6 mokslų daktarai ir 8 kandidatai) ir prof. Prano Norkūno – sergančiųjų skrandžio ir dvylikapirštės žarnos opalige gydymo rezekcija kartu su vagotomija mokslinė mokykla (5 medicinos mokslų daktarai ir 22 kandidatai).

Galime tik didžiuliu Lietuvos moterimis, kurios pelnydavosi duoną kasdieninę įmonėse ir organizacijose, turėdamos šeimas, kuriomis pagrindinis rūpinimasis mūsų netobuloje visuomenėje vėlgi tenka moterims, gebėjo pasiekti ir savo mokslo viršukalnes – apginti mokslų daktaro disertacijas. Akad. Jono Dagio mokslinėje mokykloje biologijos mokslų daktaro disertacijas apgynė V. Vorsevičienė (1977); M. Kušleikaitė (1990); ir S. Stašauskaitė (1968); Pranciškaus Šivickio mokslinėje mokykloje daktaro disertaciją apgynė J. Eitminavičiūtė (1982) ir Ona Atlavinytė (1979); chemiko akad. Juozo Matulio mokslinėje mokykloje – Ona Galdikienė (1973), chemiko akad. Jono Janickio mokslinėje mokykloje – Vanda Zelionkaitė (1966), technikos mokslų srityje Kazimiero Ragulskio vibrotechnikos mokslinėje mokykloje – Vyda Ragulskienė (1973), matematiko Vytauto Statulevičiaus mokslinėje mokykloje – A. Aleškevičienė (1985).

Daugiausia daktaro disertacijų Lietuvos moterys apgynė medicinos srityje: akad. Juozo Kupčinsko mokslinėje mokykloje – S. Gruodytė (1962), estė L. T. Piaj (1967), J. Dievaitienė (1968), E. Grinienė (1973),

E. Puodžiūnienė (1973). Akad. Zigmo Januškevičiaus mokslinėje mokykloje – A. Baubiniene (1964), M. Kiauleikienė (1966), J. Jankevičiūtė (1967), A. Lukoševičiūtė (1968), D. Žemaitytė (1972), L. Šibinskienė-Markienė (1973), N. Misiūnienė (1981). Akad. Vytauto Girdzijausko mokslinėje mokykloje daktaro disertacijas apgynė Birutė Ignatavičiūtė (1966), Elena Moncevičiūtė-Eringienė (1970) ir N. Iešmantaitė (1974). Akad. Vlodo Lašo mokykloje mokslų daktaro disertaciją apgynė A. Jocevičienė (1970) (šaltinis: Lietuvos mokslinės mokyklos (1945–1990). Sudarytoja Ona Voverienė, autorės: Birutė Railienė, Giedrė Sasnauskaitė, Vaida Vanagaitė ir Ona Voverienė – V., 2002).

Iki 1993 metų Lietuvoje moterys apgynė 89 daktaro disertacijas. Ne visos jų rado prieglobstį Lietuvoje sukurtose mokslinėse mokyklose. Dalis jų gynė daktaro disertacijas Rusijoje, Latvijoje ar Estijoje, kur buvo sukurtos jų srities bei mokslinės krypties daktaro ir kandidato disertacijų gynimo mokslinės tarybos, dalis – dėl kitų priežasčių. 1985 metais Lietuvoje moterys įvairiose srityse apgynė 1814 kandidato disertacijų ir atrodė, kad nemaža jų dalis gins daktaro disertaciją.

Pasikeitus mūsų politinei santvarkai ir kartu mokslo politikai bei disertacijų gynimo tvarkai, daugeliui mokslo kandidačių tapo psichologiškai sunku prisiderinti prie naujosios tvarkos. 1945–1992 metais daugiausiai moterų apgynė mokslų daktaro disertacijas: medikės – 39, biologės – 13, filologės ir pedagogės – po 6.

Šis tyrimas – istorinio pobūdžio, nes apima tik disertacijas, apgintas 1945–1992 metais, nes įpusėtos ar baigiamos disertacijos buvo ginamos, atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, kai prasidėjo naujas Lietuvos mokslo istorijos etapas. Deja, neteko girdėti, ar dabartinėje Lietuvoje kas nors domisi mokslotyros tematika. Mūsų išei- nančiajai mokslininkų kartai tenka dėl to tik apgailestauti ■

Lietuvos mokslo istorikų ir filosofų bendrijos pirmininkas – dr. Ramūnas Kondratas

Kasmetinėje mokslo istorijos ir filosofijos konferencijoje „Scientia et historia“ Lietuvos mokslo istorikų ir filosofų bendrijos pirmininku išrinktas dr. Ramūnas Kondratas.

Gimė 1948 m. liepos 27 d. Rotache, Vokietijoje. 1977-aisiais Harvardo universitete įgijo mokslų daktaro laipsnį iš mokslo istorijos. Disertacijos tema – „Jozefas Frankas (1871–1842) ir klinikinės medicinos raida XVIII a. pabaigoje ir XIX a. pradžioje“. Nuo 1977 m. iki 2008 m. dirbo Vašingtone, Smitsono instituto (*Smithsonian Institution*) nacionaliniame Amerikos istorijos muziejuje medicinos mokslų vyriausiuoju kuratoriumi, medicinos mokslų skyriaus vedėju. Dabar – kuratorius emeritas.

2008 metais atvykęs į Lietuvą, padėjo įsteigti Vilniaus universiteto muziejų ir nuo 2010 m. yra jo direktorius. 2010 m. įsteigė Farmacijos istorijos draugiją ir išrinktas jos pirmininku. Rengia parodas Amerikos

medicinos, farmacijos, sveikatos apsaugos ir biotechnologijos istorijos temomis. Yra daugelio šios tematikos publikacijų autorius.

Tyrinėdamas Lietuvos medicinos istoriją, daugiausiai rašo apie medicinos mokslų raidą Vilniaus universitete, ypač apie Johano Peterio Franko ir Jozefo Franko nuveiktus darbus bei Vilniaus medicinos draugiją. Redaguoja ir verčia iš lietuvių į anglų kalbą leidinius apie Lietuvos istoriją ir kultūrą. Nuo 2015 m. – Lietuvos mokslo istorikų ir filosofų bendrijos komiteto narys

Rengia parodas ir leidinius apie Vilniaus universiteto istoriją. Yra tęstinio leidinio „Vilniaus medicinos istorijos almanachas“ redaktorius. Daugiau nei 10 mokslo draugijų narys, kai kurių iš jų – steigėjas ir pirmininkas. Svarbiausios iš jų: Mokslo istorijos draugija (*History of Science Society*),

Technologijos istorijos draugija (*Society for the History of Technology*), Amerikos medicinos istorijos asociacija (*American*

Association for the History of Medicine), Europos medicinos mokslų muziejų asociacija (*European Association of Museums of the History of Medical Sciences*) ir Europos Mokslo istorijos draugija (*European Society for the History of Science*). Šiuo metu yra Tarptautinės muziejų tarybos (ICOM) Lietuvos nacionalinio komiteto bei Lietuvos mokslo ir filosofijos istorikų draugijos valdybos narys, Baltijos mokslo ir filosofijos draugijos narys, UNESCO Lietuvos nacionalinio komiteto „Pasaulio atmintis“ narys, Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos Nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybos pirmininko pavaduotojas.

Skelbiame naujojo pirmininko žodį bendrijos nariams:

– Dėkoju už jūsų balsus ir pasitikėjimą. Padedant komitetui, suformuluosime bendrijos viziją ir bandysime išplėsti jos veiklą visoje Lietuvoje. Bendrija turėtų suburti

Ramūnas Kondratas. Gedimino Zemlicko nuotr.

Lietuvoje visus, kurie domisi mokslo, medicinos, technologijų ir filosofijos istorija. Galėtume organizuoti progines konferencijas ne tik Vilniuje, bet ir kituose Lietuvos miestuose. Metinę mūsų konferenciją reikėtų suorganizuoti profesionaliau. Reikėtų rimtai pagalvoti apie publikacijas. Laukiu Jūsų pasiūlymų ir paramos tolesnei bendrijos veiklai. ■

Vilties prakalbintas pasaulis...

Sociolingvistinis požiūris į komunikaciją daugiakalbiame pasaulyje

Algimantas Piliponis

Pabaiga. Pradžia – Nr. 9 (630)

Kodėl ji plinta, gyvuoja, vystosi ir gali būti priimtina kiekvienam? Moksliniai tyrimai, atlikti Budapešto universitete, nagrinėjantys šios kalbos tarptautiškumą ir logiškumą, lengvumą, lyginant su etninėmis kalbomis, parodė, kad tarptautinė esperanto kalba:

1) pagal žodyną priklauso indoeuropietiška (ide) kalbų grupei;

2) pagal fonetiką – italų, iraniečių;

3) pagal lingvistiką kartu izoliacinei, amorfinei (neturinčiai afiksų) kalbų – kinų, vietnamiečių, malagasių (Madagaskaro) grupei ir agliutinacinei (afiksų dėliojimas prie nekintamų žodžio šaknų ar kamienų) kalbų grupei (japonų, turkų, vengrų, totorių, karaimų);

4) pagal bendras esperanto ir kitų kalbų leksemas (gr. lexis – žodis): su prancūzų kalba – 91,64 proc., su anglų kalba – 89,50 proc., su italų kalba – 89,12 proc., su portugalų kalba – 87,79 proc., su ispanų kalba – 87,12 proc., su vokiečių kalba – 81,70 proc., su lotynų kalba – 64,78 proc., su rusų kalba – 53,26 proc.

Labiausiai paplitusios pasaulio kalbos: 1) kinų (mandarinų dialektas) – 13,22 proc., 2) ispanų – 4,88 proc., 3) anglų – 4,68 proc., 4) arabų – 3,12 proc., 5) indų (Hindi) – 2,74 proc., 6) portugalų – 2,69 proc., 7) bengalų – 2,59 proc., 8) japonų – 1,85 proc., 9) bendrinė vokiečių – 1,44 proc., 10) prancūzų – 1,2 proc. Kitos kalbos, 2005 m. duomenimis, sudaro 61,59 proc. Tarptautinė esperanto kalba jau turi apie 1000 gimtakalbių ir iki 10 mln. ją vartojančių (Jouko Lindsted, 1996 m. duomenimis). GEA duomenimis, asmenų, kurie mokėsi esperanto kalbos, skaičius pasaulyje yra nuo 16 iki 25 mln. (Z. M. Sikosek).

Kalbų skaičius pasaulyje nuolat kinta, todėl jį tiksliai įvardinti sudėtinga. Vienos kalbos gimsta, kitos miršta, trečios – sukuriamos. Daugelio tautų kultūrinis palikimas žūsta mūsų akyse (*Atlas UNESCO – des langues en danger*). Norint jas išsaugoti, laikas paremti ekolingvistiką (*Foundation for Endangered Languages*), nes kiekvienos kalbos išnykimas yra negrįžtamas praradimas žmonijai (D. Crystal „Kalbos mirtis“).

Dabar vis dar galime išgirsti dvi daugiakalbio pasaulio paradigmas:

1) XXI amžiuje žmonės bus tokie protingi, kad kiekvienas jų galės išmokti daugelį kalbų;

2) XXI amžiuje žmonės bus tiek išmintingi, kad nesiims eikvoti laiko, jėgų ir lėšų mokydami daugelio kalbų, nes jie iš principo ras vieną bendrą kalbą. Kokią bendrą kalbą rasime, mes priklausys nuo mūsų pačių. Nevisiškai suvokdami, kas yra svetimą kalbą, žmonės, prašydami išversti techninį tekstą, mokačiam bendrinę kalbą vertėjui sako: „Nesistenkite suprasti, jūs tik verskite.“ Gal ir būtų galima taip versti iš kalbos, kuri yra labai tiksli ir kurios žodžiai būtų vienareikšmiai. Tačiau mūsų planetoje tokios kalbos nėra. Net prancūzų kalba, kuri laikoma aiškia, gali būti dviprasmiška. Žodis *personne* kartais reiškia „žmogus, asmenybė, asmuo“, o kitais atvejais – niekas; žodis *jamais* – niekada, o *pour jamais* – visiems laikams.

Suvokti kalbos prigimtį sunkiau, negu tai galėtų atrodyti iš pradžių. Štai todėl tiek daug žmonių susikuria nepagrįstų iliuzijų realiai išmokti svetimą kalbą. 1989 m. Ženevos knygų salone esperanto kalbos stendas taikliai skelbė: „Jokių išimčių, jokių nelogiškumų, jokios kaprizingos gramatinės prievartos. Taigi, jokio nusivylimo. Teisė iš paprasčiausių sandų kombinacijų pačiam sudaryti žodžius: paprastus, sudėtingus, švelnius, taikius, širdį veriančius arba juokingus... Nevaržoma nuolatine kalbos kūryba. Tai ir yra tarptautinė

Prieš kongreso atidarymą. Iš kairės: P. Kūris, J. Marcinkevičius, S. Alperavičius, A. Piliponis, J. Požėla, D. Aničienė, A. Zuokas, P. Jegorovas

Esperanto kalba: tikras lingvistinis malonumas... ir draugai visame pasaulyje!“

Lygindami esperanto kalbą su kitomis ide kalbomis, randame daug panašumų. Vyrauja lotynų, graikų kalbų internacionalizmai bei kitų Europos kalbų šaknų formos.

Iškilusis lietuvių filosofas, humanistas ir pedagogas, paskutinis tarpukario Vytauto Didžiojo universiteto rektorius Stasys Šalkauskis rašė, kad „viena tarptautinė kalba yra būtina visos žmonijos vienybei stiprinti. Jokia nacionalinė kalba neturėtų būti paversta tarptautine, nes tokia kalba grėstų visų tautų, ypač mažųjų, kultūriniam nepriklausomumui.“

Knygoje „Esenco kaj estonteco“ (Esmė ir ateitis), L. Zamenhofas rašė: „Gyvavimas tarptautinės kalbos, kuria visų šalių ir tautų žmonės galėtų suprasti vieni kitus, atneštų žmonijai milžinišką naudą.“

Kalba atlieka dvi funkcijas. Pirmiausia – tai bendravimo priemonė. Antra – tai solidarumo funkcija. Kalba ne tik tarpininkauja idėjoms, bet ir sujungia žmones, kuria neabejotiną ja kalbančiųjų solidarumą. Valsitybė ar jų bendrijose, kuriose gyvena daug nacionalinių mažumų, kurios rūpinasi savo kalba, kaip solidarumo baze, komunikacijos funkcija yra svarbiausia.

Šiandiniame pasaulyje dar egzistuoja vadinamosios periferinės tautos, kurios stengiasi išlaikyti ar atsikovoti savo tautų kalbą. Todėl reikalinga kalba, kuri būtų ne tik kaip bendravimo priemonė, bet ir galėtų

solidarizuoti žmones kaip pasaulio piliečius.

To šiandien negali atlikti jokia tautinė kalba. Esperanto turi išskirtines sąlygas vykdyti taikią solidarumo funkciją, kadangi kalbų oficialumą lemia politikai, o žmogiškiems santykiams atstovaujame mes visi. Esperanto kalbos infrastruktūra jau sukurta. Vyksta kasmetiniai pasauliniai kongresai, įvairūs seminarai, konferencijos, vykdoma aktyvi kalbų politika, Nitobe kalbų simpoziumai, kalbotyrai pasitelkiama interlingvistika. Veikia Esperanto kalbos institutas Hagoje (Olandija), profesinės ir mokslo šakų organizacijos, Universali Esperanto asociacija UEA Roterdame (Olandija) bei Tarptautinė mokslų akademija San Marine. Parengta šimtai žodynų, tūkstančiai vertinės ir originalios literatūros leidinių, spausdinamų visame pasaulyje. JTO ir UNESCO rekomenduoja šalims narėms skatinti savo šalių piliečius mokytis esperanto kalbos ir ją vartoti.

Jubiliejinis 90-asis pasaulinis esperanto kongresas, vykęs Vilniuje 2005 m. kartu su Nitobe kalbų simpoziumu Lietuvos Respublikos Seime, praėjus 100 metų nuo pirmojo kongreso, įvykusio Prancūzijoje, dar kartą parodė, kokį susidomėjimą pasaulio interlingvistikos sąjūdis, žymūs mokslininkai teikia mūsų šaliai bei istorinėje Lietuvoje gimusiai esperanto kalbai. *Autorius yra Vilniaus technologijų ir dizaino kolegijos dėstytojas, ALTE konferencijoje atstovaujantis UEA. Straipsnis skiriamas Lietuvos esperanto sąjungos 100-mečiui*

Esperantininkai Vilniaus Rotušėje

Būdingas esperanto kalbos bruožas – neišmatuojamos kombinacijos. Kaip teigia Claud Piron, šio bruožo ypatybė – apibendrinti visus kalbos elementus ir išreikšti giliausias žmogaus mintis, padarinius – paprasta, turtinga ir ekspresyvi kalba.

Vaidžiai kalbant, okulistas L. Zamenhofas savo lingvistiniu kūriniu pašalino kataraktą nuo žmonijos akių, o tiems, kurie replikuodami stengiasi pabrėžti, kad L. Zamenhofas nebuvo lingvistas, galima atsakyti, kad N. Kopernikas, L. Galvanis, V. Dal buvo gydytojai, tačiau šlovė juos aplankė ne iš profesijos pusės.

Vilis Brandtas (*Willy Brandt*, 1913–1992), Vokietijos kancleris, 1971 m. Nobelio taikos premijos laureatas rašė: „Kalbų įvairovė yra viena rimčiausių kliūčių tautų tarpusavio supratimo ir draugystės kelyje. Tarptautinė esperanto kalba jau seniai sėkmingai bando įveikti šią kliūtį. Esperanto sėkmę pripažino UNESCO. Jungtinės Tautos pageidautų, kad dr. L. Zamenhofo pradėtas darbas būtų tęsiamas. Bendradarbiavimas, siekiant pagerinti tarptautinius santykius, turėtų būti pagrindinis kiekvieno politiškai aktyvaus žmogaus uždavinys. Draugiškas skirtingų tautų žmonių tarpusavio supratimas padeda politikai atlikti savąjį uždavinį – sukurti taiką.“

Nebeliko laikraščio „Lietuvos žinios“

■ Atkelta iš 10 p.

Mindaugas Deksnys. „Achemos grupės“ atstovė Gintarė Mierkienė BNS patvirtino, kad sprendimai priimti „Lietuvos žinių“ akcininkų susirinkime. Likviduojant įmonę, pasak pranešimo, bus įvykdyti visi įsipareigojimai „Lietuvos žinių“ ir „Naujienu“ prenumeratoriams, partneriams bei kreditoriams. Bendrovės darbuotojams bus išmokėtos išeitinės kompensacijos. Pasak grupės, „Lietuvos žinių“ tiražas siekia 5200, „Naujienu“ – 2800, o portalas Iznios.lt užima 16-tą poziciją tarp lietuviškų interneto portalų.

Bendrovės „Lietuvos žinios“ pajamos

pernai siekė 841,7 tūkst. eurų – 2 proc. daugiau nei užpernai. Didžioji dalis pajamų gauta iš reklamos (56,7 proc.) ir prenumeratos (26,5 proc.). Iš laikraščių pardavimo bendrovė gavo 7 proc. pajamų, beveik tiek pat – iš konferencijų ir seminarų. Praėjusiais metais bendrovė „Lietuvos žinios“ patyrė 963,3 tūkst. eurų grynąjį nuostolį (2017-aisiais – 806,6 tūkst. eurų), metų pabaigoje buvo sukaupusi 1,3 mln. eurų nepaskirstytų nuostolių.

P. S. Neseniai mus pasiekė informacija, kad ir laikraštis „Lietuvos rytas“ nebebus dienraščiu. Planuojama jį leisti tris kartus per savaitę.

Kaip išvengti rimtų sveikatos problemų, kai tenka daug sėdėti?

Iš pirmo žvilgsnio nepavojingas sėdėjimas, mokantis ar dirbant, gali pridaryti iš tiesų nemažai žalos. Daugelis net nesusimąsto, kokias pasekmes gali atnešti nuolatinis sėdėjimas ir mažas fizinis aktyvumas. Dėl per ilgo sėdėjimo keliamo pavojaus sveikatai neabejojama, o ką daryti, kad jo išvengtume?

Studentai didelę mokslo metų dalį praleidžia sėdėdami – ilgos paskaitos universitetuose ir pasiruošimas namie, sėdint prie kompiuterio. Prie viso to prisideda ir mažas fizinis aktyvumas, kuris tik padidina rimtesnių sveikatos sutrikimų riziką.

Kodėl sėdėjimas toks kenksmingas?

„Rizika gali būti įvairi – nuo nuovargio, jaučiamo stuburo srityje, iki susirgimo diabetu. Ilgas ir dažnas sėdėjimas turi didelę įtaką kūno svoriui. Pradeda mažėti raumeninis audinys, o jį pakeičia riebalinė masė. Taip pat sumažėja kraujospūdis ir atsiranda tikimybė susirgti širdies kraujagyslių ligomis“, – įsitikinusi Kauno technologijos universiteto Laisvalaikio sporto ir sveikatingumo skyriaus vadovė bei Socialinių, humanitarinių mokslo ir menų fakulteto dėstytoja doc. dr. Laura Daniusevičiūtė-Brazaitė.

Užsiėmimai KTU sporto klube

Dažnas yra susidūręs su skausmu nugaros srityje. Ilgas netaisyklingas sėdėjimas yra ypač žalingas stuburui. „Juosmeninės stuburo dalies linkis didėja, o tarpai tarp slankstelių mažėja. Tai sukelia raumenų įtampą, jie gauna mažiau maisto medžiagų ir atsiranda erzinantis nugaros apačios skausmas. Taip pat įsitempia viršutinės nugaros dalies raumenys. Gali sumažėti ir kaklo raumenų paslankumas, atsirasti galvos skausmas, mirgėjimas akyse, zvimbimas ausyse“, – aiškina

KTU Laisvalaikio sporto ir sveikatingumo skyriaus vadovė doc. dr. Laura Daniusevičiūtė-Brazaitė. KTU nuotr.

sporto ir sveikatingumo specialistė.

Dėmesio – laikas atsistoti

Be abejo, reikia stengtis kuo daugiau judėti. Ilgai sėdint, būtina daryti pertraukas, trumpam atsistoti, pavaikščioti ar tiesiog pakeisti sėdėjimo poziciją, kad nugaros raumenys atsipalaiduotų. „Ilgų paskaitų metu, jau po valandos laiko, studentai negali susikaupiti. Jiems atsibosta ta pati sėdėjimo pozicija, raumenys pavargsta. Liuvono universitete, Belgijoje, buvo pasiūlytas sprendimas – paskaitose turėti už sėdėjimą atsakingą žmogų, – pasakoja doc. dr. L. Daniusevičiūtė-Brazaitė. – Toks asmuo seka laiką ir, praėjus pusvalandžiui, netrukdydamas dėstytojui ir nieko nekalbėdamas, jis parodo kitiems, kad jau laikas atsistoti, pakeisti sėdėjimo padėtį, prasitempti. Tai užtrunka tik kelias minutes. Praėjus pusvalandžiui, šis procesas vėl pakartojamas.“

Ergonomiška kėdė – dar ne viskas

Svarbu susikurti patogią darbo, mokslo aplinką, sėdėti ant ergonomiškų kėdžių, tuomet sėdėjimas nebus toks žalingas organizmui. Tačiau, kad ir kokia ergonomiška aplinka būtų, kuo mažiau žmogus sėdi – tuo geriau. „Dėl darbo ir studijų sėdėti man tenka nuolat. Todėl laisvu metu stengiuosi užsiimti fizine veikla. Einu į sporto klubą, kasdien, net ir žiemą, į darbą važiuoju dviračiu. Taip pat mėgstu bėgioti, plaukioti. Pasportavęs jaučiuosi energingesnis“, – apie sportą, tapusį dienotvarkės dalimi, pasakoja KTU Informacinių sistemų studentas Dainius Daukševičius.

Doc. dr. L. Daniusevičiūtė-Brazaitė pritaria, kad sportas – geras būdas kompensuoti laiką, kurį žmonės praleidžia ilgai sėdėdami. Pasak jos, įvairiais pratimais galima sustiprinti nugaros raumenis ir pakoreguoti laikyseną.

KTU Programų sistemų studentas Matas Mačiulaitis mokslo metais daug laiko pralei-

džia prie kompiuterio ekrano – to reikalauja jo profesija. Sėdimo darbo jis nesibaimina, nes savo laisvą laiką leidžia aktyviai. „Einu į sporto klubą, kuriame tvyro gera atmosfera, visų atėjusių nusiteikimas sportuoti skatina stengtis ir pačiam. Čia lengviau progresuoti, nei, pavyzdžiui, sportuojant namie. Kiti žmonės pataria, paskatina, o dėl tam tikrų pratimų technikos galima konsultuotis su treneriais ir kitais labiau patyrusiais sportininkais. Kadangi sėdėti tenka nemažai, sportuojant būtinai atlieku pratimus, kurie stiprina nugaros raumenis“, – pasakoja studentas.

Sportas palengvina protinį darbą

„Fizinio krūvio metu didėja žmogaus kraujospūdis – taip organizmas yra ap rūpinamas didesniu maisto medžiagų ir deguonies kiekiu. Kuo daugiau medžiagų pasisavina organizmas, tuo žmogus jaučiasi žvaliesnis, – vardija doc. dr. L. Daniusevičiūtė-Brazaitė. – Žmogui esant fiziškai aktyviam, padidėja jo nervinių ląstelių tinklainė, todėl smegenys informaciją įsisavina lengviau.“ Fizinis aktyvumas pagerina galvos smegenų veiklą, o sportuojantys žmonės jaučiasi labiau motyvuoti ir pasiryžę. Be to, sportas leidžia bent trumpam atsipalaiduoti ir atsitraukti nuo knygų.

Tai patvirtina ir patys studentai. „Sportas jau daug laiko yra mano gyvenimo dalis, todėl net ir sesijos metu nenustoju sportuoti. Sportuodamas pavargstu fiziškai, bet vėliau darydamas kitus darbus, pavyzdžiui, mokydamasis, jaučiuosi ramus ir nusiteikęs. Jeigu reikia ruošti egzaminui, truputį pasimokęs, einu sportuoti, taip šiek tiek atsitraukiu ir atsipalaiduoju. Vėliau su nusiteikimu vėl kimbu į mokslus“, – pasa-

koja antrakursis M. Mačiulaitis.

„Kai tenka sėdėti prie knygų arba, mano atveju, prie kompiuterio, per ilgą laiką aptingstu, smegenys nebe taip gerai dirba. Atėjus pasportuoti, prasijudiniu, smegenys gauna deguonies, po to mokyti daug lengviau. Ilgą laiką besimokant, po to sunku užmigti, mintyse sukasi įvairios formulės. O po sporto lengviau užmigti ir miego kokybė geresnė“, – patirtimi dalijasi keturis kartus per savaitę sportuojantis D. Daukševičius.

Kada geriausia sportuoti?

„Sakoma, kad sportuoti reikia ryte, tuomet gausite daugiau energijos ir pažadinsite savo organizmą. Tačiau yra žmonių, kurie tiesiog negali sportuoti anksti, – pasakoja sporto ir sveikatingumo specialistė. – Moksliniais tyrimais įrodyta, kad žmogus yra fiziškai pajėgesnis vakare. Tada žmogaus sąnariai yra paslankesni, o vidinė kūno temperatūra – aukštesnė. Sportuojant vakare, dėl aukštesnės vidinės kūno temperatūros raumuo greičiau išsyla ir yra pajėgesnis atlikti daugiau įvairių pratimų.“ „Anksčiau sportuodavau tik vakarais, nes rytais būdavo sunku, jėgų neturėdavau. Prisiverčiau atsikelti anksti, sportuoti ryte prieš darbą, todėl dabar vakare lieka daug laisvo laiko. Be to, visą likusią dieną jaučiuosi daug geriau ir žvaliau, kai ryte pasportuoju“, – aiškina KTU studentas D. Daukševičius.

Nesvarbu, kada nuspręsite sportuoti. Svarbiausia, kad atrastumėte laiko atsitraukti nuo knygų ir kompiuterio ekranų. Tiems, kurie sako, kad į sporto klubą eiti nėra kada, doc. dr. L. Daniusevičiūtė-Brazaitė pataria planuoti laiką. Specialistė garantuoja, kad vieną kartą pasiryžus, sportas taps malonia rutina ilgam. ■

Konferencija GEOTERMIIJA LIETUVAI

2019 m. birželio 3 d., pirmadienis
Lietuvos Respublikos Seimo I rūmai, Konstitucijos salė (3 a.)
Gedimino pr. 53, Vilnius

Renginio kalbos: lietuvių, anglų (synchroninis vertimas).

9:00–9:30 – Įėjimas į renginio vietą per Seimo I, II ir III rūmuose esančius apsaugos postus.

9:30–10:00 – Registracija ir kava.

Moderuoja:

Seimo narys, Laikinosios Seimo ir akademinės bendruomenės bendradarbiavimo grupės pirmininkas Lauras Stacevičius ir Lietuvos mokslininkų sąjungos pirmininkas, prof. Jonas Jasaitis.

Lietuvos mokslininkų laikraščio projektui „Akademinės bendruomenės indėlis į mokslinės informacijos sklaidos ir populiarinimo sistemą“ vykdyti Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas 2019 m. skyrė 8 tūkst. eurų.
„Mokslo Lietuvos“ redakcija

Mokslo Lietuva

Vyriausiasis redaktorius Jonas Jasaitis
Stilistė-korektorė Jolanta Niaurienė
Dizaineris Vilius Zaveckas

Redakcinės kolegijos pirmininkas – Raimundas Dužinskas, nariai: Alvydas Baležentis, Valentinas Baltrūnas, Valentas Daniūnas, Jonas Dautaras, Vyginas Gontis, Vilma Gudelytė-Abarienė, Nelė Jurkėnaitė, Regina Kvašytė, Valė Macijauskienė, Milena Medineckienė, Andrius Pukšas, Eugenijus Stumbrys, Emilis Urba, Dalia Urbanavičienė, Janina Valančiūtė.

Redakcijos adresas: J. Basanavičiaus g. 6, LT-01118 Vilnius

El. paštas mokslolietuva@gmail.com

Laikraštis internete: www.mokslolietuva.lt

Redakcija gerbia savo autorių nuomonę ir mintis, net jei ne visada joms pritaria. Perspausdinant ar naudojant laikraščio „Mokslo Lietuva“ ir jo internetinio puslapio <http://www.mokslolietuva.lt> paskelbtą medžiagą būtina nuoroda į „Mokslo Lietuvą“. Laikraštis platinamas tik prenumeratoriams ir redakcijoje.

ISSN 1392-7191

Leidžia

UAB „Mokslininkų laikraštis“

SL Nr. 169

Spausdino

UAB „Petro ofsetas“

Savanorių pr. 174D, LT-03153, Vilnius

Tiražas 500 egz.